

Instituut Nederlands K.V.N.

Wester 1797.

648

MS

~~713~~

P13

776

Amst

BEVATLYK ONDERWYS
IN DE
NEDERLANDSCHE
SPEL- EN TAALKUNDE,
VOOR DE
S C H O O L J E U G D.
D O O R
H. W E S T E R,
SCHOOLMEESTER, ENZ. IN
DE OUDE PEKEL-A.

Te GRONINGEN,
By JAN OOMKENS, Boekverkooper
in de Brugge-straat. 1797.

*De kennis onzer Moederspraak
Is voor de Jeugd een nutte zaak.*

NEDERL.
Onderwijzers

VOORBERICHT.

Ik bied hier geene regelmaatige *Spraakkunst* aan. Wy hebben toch de *Nederduitsche Spraakkunst* van L. VAN BOLHUIS door de Maatschappy tot Nut van 't Algemeen bekroond.

Ook bied ik geene *Rudimenta* aan, indien men hier door, niet in een algemeenen zin, verstaat, een eenvoudig taalkundig onderwijs voor eerstbeginnenden; maar, meer bepaald, eene verkorte regelmaatige *Grammatica* of *Spraakkunst*.

Ik geef een *spel- en taalkundig onderwijs* voor de schooljeugd. Myn doelwit was, om, in een *schoolboekje*, de noodigste beginselen onzer Nederlandsche spel- en taalkunde, op eene eenvoudiger en bevatlyker wyze voor te draagen, dan in een meer regelmaatige *spraakkunst* geschieden kan.

V O O R B E R I C H T.

Ik wilde de Jeugd eene handleiding geeven, om, op eene gemaklyke wyze, onze Moedertaal zonder grove en aanstootlyke feilen te leeren schryven; en haar, zonder veel hoofdbreeken, op den weg helpen ter verdere beoefening.

Om, zoo veel moogelyk, myn oogmerk te bereiken, heb ik dikwerf, niet zonder veel moeite, een ongebaand pad bewandeld.

De menigvuldige spraakkunstwoorden, fyne onderscheidingen, en diepzinnige beredeneering van regels, zyn, zoo veel my doenlyk was, vermyd: van eenige der voornaamste taaldeelen, de naamvallen, enz. kon ik echter niet voorby eenig gewag te maaken.

Doorgaans heb ik my van eene menigte *voorbeelden* bediend; om dat ik proefondervindelyk overtuigd ben, dat door dezelve een groot deel der spraakkunst veel gemaklyker en spoediger begreepen wordt, dan door de bondigste beredeneering.

Voorts

V O O R B E R I C H T.

Voorts heb ik getracht, om zulke voorbeelden te ontwerpen, en zoodaanig uit te werken, als, naar myne gedachten, van de onërvaarene jeugd, gemaklykst kunnen gelezen en begreepen worden: en die tevens geschiktst waaren, om, behalven haar hoofddoel, naamlyk het aanleeren onzer moedertaal, ook nog eenig ander nut te kunnen veroorzaaken: waar door dan ook het *drooge*, dat er in de taal oefening is, niet weinig verleevendigd en veraangenaamd wordt.

Ter meerdere onderscheiding, zyn de *voorbeelden* met eene andere letter gedrukt, en hier door wierd het noodzaaklyk, dat het geen de *allermeeeste* oplettendheid vorderde, met *hoofdletters* uitgedrukt wierde. 't Is waar, dit zal den leerling in het schielyk voortlezen wel eenigzins hinderlyk zyn, maar even daar door zal men des te beter zyn oogmerk bereiken, om, naamlyk, de aandacht van den leezer er meer en langer by te bepaalen.

V O O R B E R I C H T.

Meermaalen wierd ik door mynen taalkundigen Vriend L. VAN BOLHUIS opgewekt, om myne krachten tot het ontwerpen van zulk een schoolboek te beproeven; en toen ik Hem de vruchten van mynen arbeid, ter nauwkeuriger beschaaving of verbetering, toezond, heeft hy zyne hand hier van ook niet onttrokken. Tot deze openlyke erken-
tenis acht ik my verplicht te zyn.

DE SCHRYVER.

Oude Pekel. A.

1797.

BEVATLYK ONDERWYS
IN DE
NEDERLANDSCHE
SPEL- EN TAALKUNDE.

§. I.

Nederduitsch A b c.

Gemeene letters.

a b c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z.

Hoofdletters.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

§. II.

Van het gebruik der letters.

De *Hoofdletters* gebruikt men:

1. Om er het eerste woord van elken volzin mede te beginnen.

A 4

2. Voor-

2. Vooraan by alle *eigene naamen*: als van *menschēn*, gelyk Adam, Eva; — van *steden*, als Amsterdam, Groningen; van *landen*, als Nederland, Frankryk; van *kunsten*, als Letterkunst, Zangkunst, enz.

Ziet dit alles in één' volzin, in het volgende voorbeeld: „*Laurens Koster*, te *Haarlem*, zyn-
„de eene stad in *Holland*, heeft de voortreflyke
„*Boekdrukkunst* uitgevonden, in het jaar 1440.”

3. Somtyds gebruikt men de Hoofdletters om er *gebeele woorden* of *volzinnen* mede uit te drukken; naamlyk als men die zeer byzonder wil opgemerkt hebben: gelyk in dit Schoolboek dikwerf plaats heeft.

4. Eindelyk vangt men altyd elken dicht- of rymregel van een vers, met een hoofdletter aan.

Voor het overige moet men altyd gemeene letters gebruiken.

§. III.

Van de onderscheiding der letters.

Men onderscheidt de letters, in *Vocalen* of *Klinkletters*, ook wel *Zelfklinkers* genoemd, en in *Consonanten* of *Medeklinkers*.

De *Zelfklinkers* zyn de volgende zes:

a e i o u y.

Deze noemt men *Klinkletters*, om dat zy aan alle lettergreepen, en woorden, den *klank* geeven: zoo dat men zonder klinkletter geen één volkomen woord, of lettergreep, schryven kan. b. v. de woorden,

acht,

acht, den, min, ons, put, wyn,

hebben elk eene van de zes klinkletters; maar wanneer men er die nu uit weglaat, dan is het,

cht, dn, mn, ns, pt, wn,

welke letters niet gespeld kunnen worden, om dat zy van klinkletters ontbloot zyn.

Kan men dus geen *volkoomen* woord, of lettergreep, zonder klinkletter schryven; by *verkorting* echter schryft men wel eens: 'k voor *ik*, 's voor *des*, 't voor *het*: b. v. 't is goed, 'k zal 's morgens bidden, is zoo veel als of men schryft: *het is goed, ik zal des morgens bidden.*

Men noemt de zes voornoemde letters anders ook wel *Zelfklinkers*, om dat zy in veele lettergreepen of woorden, *op zich zelve klank* hebben, zonder byvoeging van medeklinkers. Dus maaken de *o* en *u* elk op zichzelve een geheel woord uit in onze taal. b. v. *O gy boosdoenders! hoe bitter zal U de zonde ophreeken!* — Alle zelfklinkers maaken, ieder afzonderlyk, soms eene lettergreep uit; b. v. de *a* in *Adam*, de *e* in *Eva*, de *i* in *Isai*, de *o* in *oever*, de *u* in *uwe*, de *y* in *voer*.

Somtyds maaken twee of drie zelfklinkers een geheel woord uit; als *a, i*, in *ai*; *e, i* in *ei*; *o, o, i*, in *ooi*; dikwerf maaken twee of drie zelfklinkers eene lettergreep uit; als *a, u*, in *Augustus*; *e, u*, in *Eutychus*; *e, i*, in *Eiland*; *i, e*, in *ieder*; *o, e*, in *oever*; *o, u*, in *ouwel*; *u, i*, in *uiterlyk*; *e, e, u*, in *eeuwig*.

De *Medeklinkers* zyn deze twintig:

b c d f g h j k l m n p q r s t u v w x z.

waar by men, nog de *cb* voegen kan, hebbende den klank van *che*.

Deze worden *Medeklinkers* genoemd, om dat zy, nevens de zelfklinkers, in de meeste woorden en lettergreepen *medeklinken*; offchoon zy anders op zichzelve geen geluid, aan een woord geeven kunnen.

§. IV.

Van het gebruik der Zelfklinkers.

Men moet vooral acht geeven in welke gevallen men noodzaaklyk één of twee zelfklinkers plaatsen moet. Immers, tusschen *pal* en *paal*, *bet* en *beet*, *min* en *myn*, *kok* en *kook*, *ur* en *uur*, is zeer groot onderscheid; gelyk de volgende voorbeelden nader aanwyzen.

Helden staan, in tyd van nood, BAL als een PAAL voor bet beboud van 't Vaderland.

Men moet bet yzer smeeden, terwyl HET HEET is.

Ik MIN met rechte MYN eigen welzyn.

KOK! KOOK de spyzen wel gaar.

UR was Abrahams vaderland, en UUR is bet vierentwintigste deel van een etmaal.

Uit deze voorbeelden ziet men, dat woorden die een' korten klank hebben, noodzaaklyk maar één', en die één' langen klank hebben, twee zelfklink-

klinkers behoeven. Wanneer men hier in mistast, krygen veele woorden eene geheel andere betekenis, en andere worden louter onzin b. v. Als iemand, dien men een reken betaalde, er onder schreef: VOOLDAN in plaats van VOLDAAN.

Nu zullen wy nog een paar aanmerkingen laten volgen, met betrekking tot de *y* en de *o*.

Zy, die maar vyf klinkletters erkennen in onze taal, gebruiken, in plaats van de *y*, de verlengde *ij*. — Anderen merken de *y* als een' zesden zelfklinker aan, en geeven er een' klank aan, die naby de *ei* komt; om dus *ziet* en *zje*, *wien* en *wyn*, zoo wel in *klank* als in spelling, beter van elkanderen te kunnen onderscheiden: dewyl *ij*, zynde zoo veel als *ii*, zulk een' klank niet kan veroorzaaken, als het achtbaar gebruik, in de voornaamste plaatsen van ons Vaderland, aan die woorden gehecht heeft.

Ten aanzien van de *o* merken wy aan, dat haare klank in sommige woorden *dof*, en in andere woorden *belder* is. De *o* klinkt *dof* in de woorden, *dof*, *dol*, *op*, *mof*, *pof*, *wol*, *vol*, *zon*, *zon*. In de volgende woorden heeft de *o* een' helder geluid: *lot*, *tot*, *rot*, *pot*, *zot*, *tol*, *os*, *ros*, enz.

S. V.

Van de woorden, in welke sommiger één', en anderen twee zelfklinkers schryven.

Er zyn veele woorden, die in 't enkelvoudige volstrekt twee zelfklinkers noodig hebben; als *daad*, *feen*, *dood*, *schuur* enz. dit wordt van
nie-

niemand ontkend: maar er zyn groote Taalkenners, die, als zulke woorden meervoudig gemaakt worden, dan één' van die klinkletters uitlaaten; en schryven: dus *daaden, stenen, doden, schuren*. Andere groote taalkundige Schryvers beweerden, dat men die twee klinkers van 't enkelvoudige, ook in 't meervoudige behouden moet; en spellen daarom de volgende woorden aldus:

<i>Meerv.</i>		<i>Enkelv.</i>	<i>Meerv.</i>		<i>Enkelv.</i>
aalen	van	aal	steenen	van	steen
haalen	--	haal	ooren	--	oor
daaden	--	daad	oogen	--	oog
haaten	--	haat	dooden	--	dood
kwaalen	--	kwaal	hooren	--	hoor
taalen	--	taal	poogen	--	poog
zaaken	--	zaak	uuren	--	uur
eeren	--	eer	vuuren	--	vuur
eeten	--	eet	muuren	--	muur
beenen	--	been	schuuren	--	schuur.

Wanneer men de dubbele klinkerspelling aanneemt in woorden, die door de byvoeging van *en* meervoudig gemaakt worden, dan moet men die ook gebruiken als enkelvoudige woorden, die twee klinkers hebben, eenig ander byvoegfel bekoomen; als

e in *kwaade* van kwaad; *er* in *dooper* van *doop*; *ig*, in *geloovig*, van geloof; *ing*, in *leening* van leen; *aar*, in *leeraar*, van leer; *ter* in *schoolier*, van school.

§. VI.

§. VI.

Van meervoudige, of meerfillabige woorden, die *geene* twee klinkers naast elkanderen moeten hebben.

Wanneer enkelvoudige woorden maar één' zelfklinker hebben, dan spreekt het van zelf, dat men in 't meervoudige ook maar één' behouden moet. b. v. in

<i>Meerv.</i>		<i>Enkelv.</i>	<i>Meerv.</i>		<i>Enkelv.</i>
aten	van	at	traden	van	trad
paden	--	pad	gebeden	--	gebed
daken	--	dak	loten	--	lot
vaten	--	vat	hoven	--	hof.

Dit zelfde moet ook plaats hebben, als de woorden, in 't zaaklyk deel, een andere klinkletter aannemen: men moet dus, *leden, smeden, stelen* met één' klinker in de eerste lettergreep schryven; want in 't enkelvoudige hebben deze woorden ook maar éne klinkletter: dan schryft men, *lid, smid, stad*.

De navolgende woorden vorderen insgelyks maar éne klinkletter in de lange lettergreep.

aker	degen	leger	schede
water	zegen	beker	zomer
kamer	regen	teken	schotel
vader	tegen	nevel	reden.

Het zelfde moet ook plaats hebben, wanneer zulke

en
ke woorden meervoudig gemaakt worden; als
akers, wateren, kamers, zegeningen, enz.

§. VII.

Onderscheidene spelling van gelykluidende
woorden van verschillende betekenis.

Wanneer men de dubbele klinkerspelling aanneemt, dan kan en moet men veele meervoudige woorden, die gelyk in klank, doch verschillende in betekenis zyn, door één of twee klinkletters van elkanderen onderscheiden.

Zulke woorden naamlyk, die in 't enkelvoudige twee zelfklinkers hebben, behouden die ook in 't zaaklyk deel van 't meervoudige; insgelyks, enkelvoudige woorden met één' zelfklinker, bekoomen in 't meervoudige ook geene verandering in 't zaaklyk deel des woords. b. v.

<i>Meerv.</i>		<i>Enkelv.</i>		<i>Meerv.</i>		<i>Enkelv.</i>
dagen	van	dag	en	daagen	van	daag
zagen	--	zag	—	zaagen	--	zaag
spelen	--	spel	—	speelen	--	speel
geboden	--	gebod	—	gebooden	--	gebood
wegen	--	weg	—	weegen	--	weeg
dalen	--	dal	—	daalen	--	daal
bevelen	--	bevel	—	beveelen	--	beveel
leden	--	lid	—	leeden	--	leed
fmeden	--	fmid	—	fmeeden	--	fmeed.

De navolgende voorbeelden of volzinnen zullen dit nog meer ophelderen.

God zal, in den jongsten aller DAGEN, eens alle menschen voor zyn vierfchaar DAAGEN.

Wy ZAGEN wel eens een' welbemiddeld' man bouwt ZAAGEN, ter bevordering van zyne gezondheid.

Het is nuttig voor kinderen zulke SPELEN te SPELEN, waar door zy eene maatige lichaamsbeweging bekoomen.

God heeft ons GEBODEN, dat wy zyne GEBODEN onderhouden zullen, om daar door ons eigen geluk te bevorderen.

Het bemelschbbreed onderscheid tusfchen eene eeuwige zaligheid en rampzaligheid, kan by veele menschen zoo zwaar niet WEEGEN, dat zy Gods WEGEN willen bewandelen, om eindeloos gelukkig te worden.

Met het DAALEN der zon, in de brandende zomerbitte, verkrygen de vruchtbare DALEN eene nieuwe fchoonheid.

't Is vruchteloos voor een' Meester, zyne leerlingen nuttige dingen te BEVEELEN, indien zy de heilzaamste BEVELEN verachten.

Veele vroomme martelaaren LEEDEN oudtyds, in de barbaarsche tyden, onverdraaglyke pynen, in de LEDEN van hun lichaam.

Wanneer de SMEDEN het gloeiend yzer SMEDEN, dan kunnen zy de zonderlinge kracht van het vuur zien.

Op gelyke wyze onderscheidt men ook, waagen, een rydtuig, van waagen, zich in gevaar begeeven. b. v. Het is roekeloosheid, zyn leven en gezondheid te WAAGEN, door op een zwakken WAGEN te ryden, met ongetemde paarden bespannen.

Dus

Dus onderscheidt men *beeving* en *beving*. b. v. *Eene BEEVING BEVING my, toen ik een toomloos graauw zag aandruifchen, om geweld te pleegen.*

Voorts, *beken* en *beeken*. Ik *BEKEN* gaarn, *dat het zuivere water in de heldere BEEKEN, voor een' dorstig' reiziger verkwiklyk is.*

Arme en *armee*. b. v. *Een ARME heeft zoo veel niet te verliezen als een ryke, wanneer eene vyandelyke ARMEE het land berooft.*

Verder onderscheidt men *leven* en *leeven*. b. v. *Het LEVEN is dierbaar, daarom wil elk graag LEEVEN. Leven is een naamwoord; en leeven is een meervoudig werkwoord, waar van het enkelvoudige leef is.*

Ook onderscheidt men *zo* (indien) van *zoo* (dus) b. v. *zo iemand zoo gerust wenscht te sterven als vader Jakob, die moet ook zoo vroom trachten te leeven.*

Bedelen is om een aalmoes vraagen, en *bedeelen* is iemand iets geeven.

In sommige woorden gebruikt men ook *ee*, om meer nadruk aan de uitspraak te geeven, offchoon men anders met *éene e* volstaan kon. b. v. in *ibee*, die men drinkt, in *twee*, een getal, *wee!* eene bedreiging, en in *zee*, de groote verzamelplaats des waters.

Eindelyk bekoomen sommige verkorte woorden, door het uitlaaten van een' medeklinker, *ee*: dus wordt *vrede* dan *vree*, *bede* *bee*, *mede* *mee*.

S. VIII.

Van de Tweeklanken.

De Tweeklanken zyn: *ai, ei, ie, oe, ui, au,*
ou,

u, aai, oei, ooi, aau, eeu, ieu. Sommigen noemen de *oei*, en *ieu* drieklanken; doch dit is van weinig belang.

AI.

De tweeklank *ai* komt in onze taal zelden te as; men gebruikt dien in het smeekwoordje *ai!* in 't woord *jaarsaizen*.

EI.

Met *ei* spelt men veele woorden; als

eil	reis	breiden	weinig
eil	heit	scheidert	brein
lein	neigt	peilen	steil
ein	leid	weiden	zeil.

Men moet in plaats van *ei* niet *ey* schryven, eelyk oudtyds veel plaats had.

Ook moet men de *ei* niet als *ai* uitspreken, o als in de Groninger Provincie veele tyds gedaart wordt, door, naamlyk, *beiligheid* als *bailigbaid* te leezen.

Even min moet men de *ei* met de *y* verwarren, waar in de Hollanders vaak mistasten; die oudtyds *rys* in plaats van *reis*, en *ryn* voor *reis* schryven. De rechte klank van *ei* komt tuschen *i* en *y* in.

IE.

De *ie* gebruikt men, onder anderen, in

B

bier

bier	dien	vier	papier
lier	wien	zwier	verfierd
lied	hier	tien	gierig
niet	vriend	zien	dier.

Men moet de *ie* nimmer met *y* verwisfelen; gelyk door onkundigen in Groningerland en Friesland vaak gedaan wordt, in sommige woorden; men fchryft: *dyrbaar*, *byr*, *tyr*, *gyrig*; *verfyrd*, *papyr*. Dit is geheel verkeerd: de *y* verfchilt van *ie* zeer veel in betekenis, en moet ook een' anderen klank hebben. Men merkt het onderfcheid tufchen *ziet* en *zyt*, *zien* en *zyn*, *wien* en *wyn*, in de navolgende voorbeelden.

Kinderen! als gy fchryft, **ZIET** dan naar uw *woorfchrift*, en **ZYT** oplettend.

Gy zult **ZIEN**, dat *achteloofe kinderen door-*
gaans weetnieten ZYN.

Van WIEN komt de WYN? *by is een gefchenk*
van God.

O E.

De Tweeklank *oe* gebruikt men in deze en meer andere woorden.

bloed	doet	doek	roem
gloed	goed	hoed	boer
moet	boek	stoel	koets
spoed	hoek	poel	koekkoek.

Men moet de *oe* niet als *ou* uitspreeken; maar er een geluid aan geeven, dat met het geroep van den *koekkoek* overeenkomt.

Naar

Nederlandsche spel- en taalkunde. 19

Naar de bedorvene Groningerlandsche en Oostfriesche uitspraak, kan men de volgende zeer verschillende woorden naauwlyks van elkanderen onderscheiden: te weten,

houd en hoed	zout en zoet
goud -- goed	woud -- woed.

Hoe veel verschillen echter deze woorden in betekenis! Ziet dit nader in de twee volgende volzinnen.

Pieter! HOUD uw' HOED niet op uw hoofd onder het bidden.

GOUD is GOED: maar wysheid nog beter.

U I.

De *ui* moet in deze woorden plaats hebben.

huis	kruim	uit	gedruisch
kruis	duim	spruit	geluid
kruid	luim	fluit	duister
tuin	kluit	schuins	kluister
muis	ruim	schuim	luister.

Om dat *ui* een *tweeklank* is, moet men diert niet als *uu* uitspreken. In tegendeel, woorden die noodzaaklyk *uu* behoeven, mag men nimmer met *ui* schryven; als

uur	muur	duur	ptuur
buur	vuur	stuur	guur
huur	schuur	kuur	zuur.

B 2

Ook

Ook moet men deze woorden niet met *ue* fchryven, zoo als oudtyds plaats had.

A U.

De tweeklank *au* komt in zuiver Néderlandfche woorden zelden te pas: maar meest in woorden uit andere taalen herkomstig; als

Augustus	Paus	Saul	laurier
Aurelius	faus	Paulus	gauw.

E U.

De *eu* komt dikwerf voor: ziet dit in

beuk	reuk	fteunt	geur
breuk	heup	dreunt	fcheur
heusich	keurt	fleur	deugd
mens	leunt	deur	jeugd.

O U.

Men fchryft met *ou* deze woorden:

oud	stout	mouw	zou
hout	trouw	vouw	fchout
woud	vrouw	bouw	goud
koud	rouw	touw	zout.

Dezen tweeklank moet men niet als *au* uitspreken.

A A I.

Met *aa* fpelt men deze woorden:

fraai	taai	naai	zwaai
draai	maai	paai	zaai.

O E I.

De *oei* komt in de volgende woorden:

boei	bloei	vloei	loei
broei	groei	roei	foei.

O O I.

Deze woorden worden met *ooi* gespeld:

mooi	strooit	gooit	dooit
hooi	nooit	looit	voltooit.

A A U.

Met *aau* schryft men gewoonlyk:

blaauw	graauw	laauw	daauw
flaauw	klaauw	naauw	paauw.

Doch sommigen spellen deze woorden met *au*.

E E U.

De *eeu* wordt vereischt in:

eeuw	geeuw	meeuw	zeeuw
leeuw	fcnreeuw	spreeuw	fnreeuw.

I E U.

De tweeklank *ieu* komt zelden voor: men spelt er mede

nieuw	hieuw	kieuw.
-------	-------	--------

Men voegt agter aan de enkelvoudige woorden, in de voorbeelden van de drie laatste twee-

klanken opgegeeven, de letter *w*; om dat zy in 't meervoudige eene *w* noodig hebben; als *paauwen, eeuwen, kieuwen*, enz.

§. IX.

Van het gebruik der Medeklinkers, en wel vooreerst van de *verdubbeling* van sommige derzelve.

De Medeklinkers moeten verdubbeld worden in zulke meervoudige woorden, die den korten klank van het enkelvoudige behouden: dat is, als de laatste medeklinker van 't enkelvoudige niet tot de volgende lettergreep overgaat.

De medeklinkers, die in zulk een geval verdubbeld worden, zyn: *b, d, f, g, k, l, m, n, p, r, s, t*. Wy zullen dit van ieder dezer met een voorbeeld aanwyzen.

			<i>Meervoud.</i>		<i>Enkelvoud.</i>
De	<i>b</i>	in	hebben	van	heb
—	<i>d</i>	—	hadden	—	had
—	<i>f</i>	—	straffen	—	straf
—	<i>g</i>	—	vlaggen	—	vlag
—	<i>k</i>	—	zakken	—	zak
—	<i>l</i>	—	vallen	—	val
—	<i>m</i>	—	dammen	—	dam
—	<i>n</i>	—	pennen	—	pen
—	<i>p</i>	—	lippen	—	lip
—	<i>r</i>	—	starren	—	star
—	<i>s</i>	—	lesfen	—	les
—	<i>t</i>	—	potten	—	pot.

Met de *b* zonder *c*, en met *j*, *v*, *z*, sluit men nimmer een lettergreep: en offchoon dit wel met *cb* en *w* geschiedt, worden dezelve echter nimmer verdubbeld; uitgezonderd eenige saamgevoegde worden, als *sneeuw* enz.

Wanneer meervoudige woorden den korten klank van 't enkelvoudige niet behouden, dan heeft er geene verdubbeling der medeklinkers plaats; om dat dan de laatste medeklinker van het enkelvoudige tot de volgende lettergreep, in het meervoudig gemaakte woord, overgaat: dus wordt dan,

<i>Enkelv.</i>	<i>Meerv.</i>	<i>Enkelv.</i>	<i>Meerv.</i>
bad . . .	baden	dag . . .	dagen.
brak . . .	braken	zag . . .	zagen
dak . . .	daken	lot . . .	loten
dal . . .	dalen	slot . . .	sloten.

§. X.

Van de overeenstemmende medeklinkers in het *begin* van een woord.

Onder de medeklinkers zyn er verscheidene welke in klank met elkanderen veele overeenkomst hebben: als *b* en *p*, *d* en *t*, *g* en *ch*, *v* en *f*, *z* en *s*.

De spraakkunstenars noemen dezelve *verwante* letters; om dat zy, wegens hunne overeenkomst, eenige verwantschap met elkanderen hebben. Haar onderscheid in klank is maar in eene meerdere of mindere hard- of zagtheid gelegen: dus is de *b* zagt, en de *p* scherp; de *d* zagt, en de *t* scherp; de *g* zagt, en de *ch* scherp; de *v* zagt, en de *f* scherp; de *z* zagt, en de *s* scherp.

Doch hoe veele overeenkomst genoemde letters in *klank* ook hebben moogen; zy zyn echter in *betekenis* zeer onderscheiden: inzonderheid als zy in het *begin* der woorden koomen. Zie dit in de navolgende voorbeelden tusschen

B en P. in

bak	en	pak	ben	en	pen
baal	--	paal	breek	--	preek
bal	--	pal	byl	--	pyl
band	--	pand	buur	--	puur.

Het onderscheid tusschen D en T blykt in,

dal	en	tal	drek	en	trek
daal	--	taal	den	--	ten
dam	--	tam	der	--	ter
draag	--	traag	delg	--	telg
dak	--	tak	dien	--	tien
drom	--	trom	duin	--	tuin.

Het verschil van G en CH blykt in

goor en choor; logen en lochen.

Dat de zachte woorden: *God, geeft, goede, gunst*, enz. met *g* beginnen moeten, volgt van zelve; en dat in tegendeel de scherpe woorden, uit andere taalen herkomstig, *Cham, Cherub*, enz. met *ch* moeten aanvangen, begrypt elk.

Het onderscheid tusschen V en F ziet men in

veilen en feilen, vel en fel.

De

De zachte woorden: *vader, vrede, vrouw, vroom, vriend*, enz. moeten met *v* beginnen; en de scherpere woorden: *fakkel, fraai, fyn, fout* spelt men met *f*.

Om te weeten, wanneer men *z* of *s* voor aan de woorden schryven moet, wordt er wat meer oplettendheid gevorderd. Dewyl minkundigen hier in dikwerf mistasten, is het noodig, dat men het onderscheiden gebruik dezer twee letters wat uitvoeriger aanwyze.

De *z* moet altyd voor den medeklinker *w* geplaatst worden, en nimmer een *s*: dus schryft men dan,

zwak	zwaluw	zwemmen	zwaan
zwaat	zwachtel	zweeven	zwyn
zweep	zweeren	zwygen	zwalk
zwart	zwerfen	zwavel	zwenk.

Voor andere medeklinkers komt nimmer een *z* te pas.

De *s* in tegendeel wordt voor zeven medeklinkers gebruikt; als voor *ch* in *schip*, voor *l* in *slap*, voor *m* in *smaak*, voor *n* in *sneeuw*, voor *p* in *sbaar*, voor *t* in *stijl*, voor *j* in *sferp*, enz.

In welke gevallen men *z* of *f* voor eene *klinkletter* plaatsen moet, kan uit de zachtheid of scherpeheid der woorden bespeurd worden.

Om dat de volgende woorden in 't begin *zagt* van klank zyn, moeten zy dus ook met *z*, en niet met *s*, beginnen.

zagt	zon	zaag	zuiden
zal	zes	zitten	ziel
		B 5	zyn

zyn	zeven	zuiver	zoet
zeker	zelf	zonden	zuur
zalig	zalf	zoeken	zullen
zomer	zoude	zinryk	zinken.

De onderstaande woorden hebben, in tegen-deel, in het begin een scherp geluid; dus moet men die met *s*, en niet met *z*, schryven.

federt	fierlyk	fomber	fuiker
simpel	fieraad	fober	foort
famen	fomtyds	fappen	fisfen.

Insgelyks naamwoorden, uit andere taalen oorspronglyk; als *Sara*, *Simeon*, *Salomo*, *Simfon*, *Sion*, *Socrates*, enz.

Door het rechte gebruik van *s* en *z* kan men gemaklyk *saai* van *zaai* onderscheiden: want *saai* gebruikt men tot kleederen, en *zaai* is in 't meervoud *zaaien*, naamlyk zaad op den grond strooijen. Insgelyks, *zakken* en *sakken*. In *zakken* doet men koorn of waare, en *sakken* is nederzinken.

§. XI.

Van de overeenstemmende medeklinkers *achter*, of in *het midden* der lettergreepen.

Het onderscheid van *b* en *p* *achter* aan eene lettergreep blykt in,

flab	en	flap	stob	en	stop
flib	=	flip	tob	=	top.

Het

Het woord *ambt* vordert geene *p*, maar eene *b*; om dat men in *ambagt* ook een *b* noodig heeft.

Ten aanzien van de *D* en *T* is het eenigzins moeilyker te onderscheiden, in welke gevallen men *d* of *t* in 't einde hebben moet.

Let wel! alle *enkelvoudige* woorden, die in 't *meervoudige* eene *d* vereischen, moeten ook met *d* eindigen; en alle die in het *meervoudige* eene *s* noodig hebben, moet men ook in het *enkelvoudige* met een *t* sluiten.

Dus sluit men de volgende *enkelvoudige* woorden met *d*,

daad	tand	stad	woord
hand	pand	woud	hembd
rand	gebed	nood	hond
land	gebod	dood	mond.

Want in 't *meervoudige* schryft men: *daaden*, *banden*, *landen*, enz. en niet *daaten*, *banten*.

In tegendeel, men sluit de onderstaande *enkelvoudige* woorden met *t*; als

haat	schat	schut	pligt
maat	zat	put	prent
staat	vat	hut	fluit
praat	zet	lint	weet
kat	pot	vloot	zweet.

Want in het *meervoudige* hebben zy volstrekt een *s* noodig; men schryft immers: *baaten*, *maaten*, *staaten*, *praaten*; en niet *baaden*, *staaden* enz.

Verder. Alle woorden, die in het einde *schers* van

van klank zyn, moeten ook met *t* sluiten: dus spelt men met *t*,

ziet	wat	zyt	het	ooit
niet	dat	dit	met	nooit.

Door een nauwkeurig gebruik van *d* of *t* in het einde der woorden, kan men veele woorden, die geheel of byna gelyk van klank zyn, doch zeer onderscheiden in betekenis, duidelyk onderkennen;

Dus is

zad zoo veel als *verzadigd*, en

zat komt met *zit*, of *zitten*, overeen:

wind waait er, en

wint heeft met *winnen* overeenkomst:

wand is een *muur*, en

want is een *redengeevend* woordje:

eed is *zweeren*, en

eet heeft met *eten* overeenstemming.

Zoo onderscheidt men ook *laad* van *laat*. b. v. *Ik LAAD myn geweer, maar ik LAAT het niet gelaaden in de kamer staan.*

Met het onderscheid van *g* en *ch* is het even zoo gesteld als met *d* en *t* in 't einde der woorden. *Enkelvoudige* woorden moeten met *g* of *ch* eindigen, naar dat zy in het *meervoudige* noodig hebben. De volgende *enkelvoudige* woorden spelt men met *g* in 't einde.

dag	wang	brengh	oogh
zag	hang	zaag	vloogh
zing	ding	maag	kring
bang	wieg	poogh	lang.

Want

Want in het *meervoudige* zyn deze woorden: *dagen, zagen, zingen, vangen* enz.

't Is zeer verkeerd, dat men de woorden, *ko-ning, gang, lang*, met *k* in plaats van *g* sluit, gelyk oudtyds veel plaats had, wanneer men schreef: *konink, gank, lank*. Het *meervoudige* is immers *koningen, gangen, langten*, en niet *koninken, ganken, lanken*.

De *ch* gebruikt men met recht, in het einde van de *enkelvoudige* woorden *juich, lach, poch*, om dat men in het *meervoudige*, *juichen, lachen, pochen*, schryft.

De woorden: *zich, toch, uch, och*, en dierge-lyke, die in het einde scherp zyn, moeten daar-om ook met de scherpe *ch*, en niet met de zachte *g*, geschreeven worden. Insgelyks, de woorden *mensch, trotsch, kuisch*, enz. want men schryft in het *meervoudige*: *menschten, trotschen, kuischen*.

In het *midden* der lettergreepen, komt de *ch* te pas in: *schip, schaap, schimp, schuur, scäat, scbier*, enz.

Ook worden de volgende woorden thans van de voornaamste taalkenners met *ch* gespeld.

knecht	pracht	zucht	kracht
recht	tracht	geducht	gedachten
nacht	tucht	gerucht	gericht
wacht	lucht	stichten	enz.

De reden is deze: om dat zy min of meer scherp van klank zyn, en om dat er, voor het overige, geene redenen zyn, die meer voor de *g* dan *ch* pleiren.

Anders is het gesteld met de woorden, maagd

maagd	vlugt	pligt	magt
bragt	gezigt	klagt	dragt.

Om dat zy naauwe betrekking hebben met de woorden,

maagden	vliegen	pleegen	vermogen
brenghen	zagen	klaagen	draagen,

welke alle eene *g* noodig hebben.

Eindelyk kan men, door eene oordeelkundige plaatsing van *g* of *ch*, veele woorden, die, of geheel, of byna gelykluidende zyn, doch zeer verschillende in betekenis, duidelyk van elkanderen onderscheiden; als

tocht, dien de wind veroorzaakt, van
togt, eene reis. b. v. *Za gy eene TOGT met de trekfchuit doet, dan moet gy u voor TOCHT wachten, indien gy bezweet zyt.*

acht, oplettend zyn, en
agt, een getal. b. v. *Hebt gy er wel ACHT op gegeven, kinderen, dat er AGT menschen in Noachs Arke waaren?*

nog, tot hier toe, en
noch, eene ontkenning. b. v. *NOG leeft gy; ras kunt gy sterven; en dan zal er NOCH tyd, NOCH middel zyn ter uwer verbetering.*

Voor *noch* met *ch*, kan men meestal het woord *geen* schryven.

Verder onderscheidt men,
doch, dat zoo veel is als *maar*, van
dog, of *dogge*, een *bond*:
licht, dat *schynfel* geeft, van

ligt,

ligt, waar van *liggen* komt:
wicht, een *kind*, van
wigt, of *gewicht*, om iets te *weegen*:
dichter, een *poëet*, van
digter, of *nader* by:
lach, waar van *lachen* komt, van
lag, dat met *liggen* overeenkomst heeft:
geslacht, *familie*, van
geslagt, dat tot *slagten* van beesten betrekking heeft.

§. XII.

Uitzondering van den te vooren gemelden
 regel, ten aanzien van de *v* en *z*.

Offchoon men enkelvoudige woorden, die in
 't meervoudige *d* of *g* vereischen, ook met *d* of
g sluit, doet men echter zoo niet met woorden,
 die in 't meervoudige een *v* of *z* vorderen: men
 eindigt zulke enkelvoudige woorden altyd met *f*
 of *s*; om dat de *v* en *z* te zagt van klank zyn,
 om er eenig woord mede te sluiten.

Dus schryft men in het

<i>Enkelv.</i> en <i>Meerv.</i>	<i>Enkelv.</i> en <i>Meerv.</i>
loof, -- looven	haas, -- haazen
doof, -- dooven	gans, -- ganzen
braaf, -- braaven	lees, -- leezen
wyf, -- wyven	muis, -- muizen
druif, -- druiven	hals, -- halzen
snuif, -- snuiven.	huis, -- huizen.

De woorden *dansen*, *schanssen*, *lanssen*, en alle,
 die *sel* of *sem* in het einde hebben, vorderen ook
 eene

eene *f*, als *doopsel*, *maaksel*, *beginsel*, *strooifel*, *toofel*, *blaauwfel*, *bliksem*, en diergelyke; om dat de *z*, in die laatste lettergreepen, en in die uitgangen *sel* en *sem*, te slap van klank is.

§. XIII.

Van de Uirheemsche letteren,
en haare uitspraak.

De *c*, afzonderlyk zonder *b*, de *q* en *x*, zyn eigenlyk geene zuivere Nederlandfche letters, maar behooren tot andere taalen: derhalven moet men deze letteren in zuiver Nederduitsche woorden ook niet gebruiken; maar alleen in zulke woorden, die uit vreemde taalen genomen zyn.

Om dat nu zulke onduitsche woorden, tot ontfering van onze Moederspraak, in sommige Nederlandfche Geschriften, nog dikwerf voorkomen; daarom is het noodig, dat men haaren rechten klank ook naauwkeurig weete.

Van de *c*.

De *c* wordt fomtyds als *k*, en fomtyds als *s* uitgesproken. Als *s*, wanneer er een van deze drie zelfklinkers op volgt, t. w. de *e*, *i*, of *y*. Leest dus:

cederen als federen		civil als sivil
ceremoniën -- feremoniën		Cyrillus -- Sirillus
cenfureeren -- fenfureeren		Cyrus -- Sirus
Cicero -- Sifero		Cyprianus -- Siprianus.

Gy ziet dus uit de laatste woorden, dat de letter *y*, in vreemde woorden, den klank van *i* heeft.

Indien de *c* voor de klinkletters *a*, *o*, *u*, of voor de medeklinkers *l*, *n*, *r* komt; dan heeft zy altyd den klank, dien de *k* in Nederlandsche woorden heeft. Men leest dus,

Claudius als Klaudius | Colléga als Kolléga
crediteeren -- krediteeren | Cupido -- Kupido.

Ook wordt de *c* als *k* uitgesproken, wanneer er één of meer letters in eene lettergreep haar vooraf gaan, of als zy in 't einde van de lettergreep komt. Dus is,

direct gelyk direkt | contract als kontrakt
defect -- defekt | adjunct -- adjunkt
tractaat -- traktaat | victorie -- viktorie.

Van de *q*.

Wanneer de *q* in vreemde woorden voorkomt; dan is zy meest altyd met een *u* verzeld; en dan hebben *qu* den klank van *kw*. Dus is,

Quintilianus	gelyk	Kwintilianus
quidam	---	kwidam
questie	---	kwestie
quitantie	---	kwitantie
quispeldoor	---	kwispeldoor.

In Nederlandsche woorden, als *kwetsen*, *kweld* *len*, *kwaud*, enz. mag men nimmer *qu* gebruiken: dan spelt men zulke woorden altyd met *kw*.

Van de x.

De *x* klinkt als *ks*. Men spelt er de volgende vreemde woorden mede:

Xerxes	exempel	exercitie
Xenocrates	extract	expres
Xantippe	executie	annex.

In onze taal komt deze scherpe klank alleen te pas in het *midden* of *einde* van eenige woorden of lettergreepen, en nimmer in het begin. Wy moeten in zulke woorden geen *x*, maar altyd de Nederduitsehe letters *kw* gebruiken; en schryven:

slinks	straks	bliksem	kookfel
fluks	fiks	deksel	speekfel.

§. XIV.

Van *ti* en *ph* in vreemde woorden.

T I.

Wanneer op de *ti* een *medeklinker* volgt; dan behouden zy den klank dien zy ook in onze taal hebben, b. v. in *Grammatica*: maar als er een *klinkletter* op *ti* volgt; dan moeten deze letters als *ts* uitgesproken worden. Ziet dit in de navolgende woorden; in welke

nationaal	is als	naatfionaal
administratie	—	adminiftraatie

concordantie	is als	konkordantie
alliantie	—	alliantie
obligatie	—	obligatie
fatisfactie	—	fatisfactie
fortificatie	—	fortifikatie
aristocratie	—	aristocratie
navigatie	—	navigatie
Titia	—	Titia.

Deze regel heeft echter eenige uitzondering: te weeten, wanneer er eene *s* voor *ti* komt, b. v. in *questie*; dan behouden *ti* den klank, dient zy ook in het Neêrduitsch hebben.

Nog moet men weeten, dat *tie* maar ééne lettergreep uitmaakt: dus moet men, b. v. niet *no-ti-ti-ë* spellen; maar *no-ti-tie*.

P H.

Pb wordt in vreemde woorden als *f* uitgesproken: dus klinkt,

Ophir	als ofir	apostrooph	als apostroof
sephir	-- sefir.	Philadelphia	-- Filadelfia
Pamphylia	-- Pamfilia	Phanthasie	-- fantasie.

In zuivere Neêrlandsche woorden, als *schaapberder*, *snapbaan*, enz. heeft dit geen plaats: om dat hier in de *pb* niet by elkanderen tot één lettergreep behooren; maar de *p* tot de voorgaande, en de *b* tot de volgende, als *schaapberder*.

Woorden, die wel uit andere talen oorspronklyk zyn, maar echter in onze taal het burgerrecht verkreegen hebben, of in dezelve ingelyfd zyn

zyn, worden meestal ook naar het Nederduit-
sche taaleigen gespeld; als *profeet, filosoof*; en
niet *propheet, filosooph*.

§. XV.

Van de spelling met *dt*.

De spraakkunstenaars onderscheiden alle de
woorden van onze taal in tienderlei soorten (*).

Onder die soorten is er e.n., die men *werk-
woorden* noemt; dat is, zulke woorden, waar
door men eene *werkzaamheid, daad of bedryf*
uitdrukt of benoemt: b. v. als iemand zegt: *ik
LEES en BID dagelyks*, dan zyn *lees en bid
werkwoorden*, om dat zy eene *werking* aandui-
den: want *lezen en bidden* zyn *werkzaamheden
of bedryven*.

Nu moet men wèeten, dat het *alleen sommige
werkwoorden* zyn, die, *in eenige gevallen*, in
het einde met *dt* gespeld moeten worden.

Oudtyds spelde men *Godt, broodt, landt*, enz.
met *dt*. Dit is geheel verkeerd; om dat het *geene
werkwoorden* zyn, maar *zelfstandige naam-
woorden*, waar van in het vervolg zal gehandeld
worden.

Om nu grondig te wèeten, wanneer sommige
werkwoorden *dt* in het einde moeten hebben;
zoo let aandachtig op het volgende.

Het is bekend, dat de *werkwoorden*, in het
gemeen, fomtyds eene *t* in het einde moeten heb-

(*) Zie de bekroonde *Spraakkuust* van L. VAN BOL-
HUIS, bladz. 17.

hebben, en fomtyds niet. Dus zal elk gemak-
lyk begrypen, wanneer men het werkwoord *lees*
zonder *t*, en wanneer *leest* met eene *t*, schryven
moet. Nu is het even zoo gelegen met het
werkwoord *bid*. Wy zullen deze beide werk-
woorden *lees en bid*, in de nadere aanwyzing,
dus telkens, tot een voorbeeld stellen.

Als men *lees*, zonder *t* schryft; dan moet men,
in het zelfde geval, ook *bid* zonder *t* schryven;
en schryft men *leest* met eene *t*, dan moet men,
in hetzelfde geval, ook *biddt* met *t* sluiten: de
t moet dan even zoo wel achter de *d* in *biddt*,
als achter de *s* in *leest* koomen.

Wy zullen dit nog wat nader in de byzon-
derheden aanwyzzen.

Wanneer men *van zich zelven getuigt*, dat men
tegenwoordig iets doet of werkt, dan moeten de
werkwoorden geene t achter aan hebben. Dus
schryft men dan:

IK LEES en BID dagelyks.

Dit heeft echter eenige weinige uitzondering,
naamlyk als het *werkwoorden* zyn, die de *t* al-
tyd, en tot een wezenlyke letter hebben; als
trachten, zitten enz. dan schryft men in het te-
genwoordige ook van zichzelf: *ik TRACHT
naar wysheid; ik ZIT te lezen*.

Moeten de *werkwoorden* doorgaans *zonder t* in
het einde geschreeven worden, wanneer men *van
zichzelven* getuigt, dat men *tegenwoordig* iets
werkt; anders is het er mede gelegen, wan-
neer men *van anderen* getuigt of verhaalt, dat
zy *tegenwoordig* iets doen: dan moeten de werk-

woorden noodzaaklyk met *t* in 't einde sluiten;
Men schryft dus:

GY LEEST *en* BIDT *voeltyds*.
HY LEEST *en* RIDT ———
ZY LEEST *en* BIDT ———
MEN LEEST *en* BIDT ———

Maar wanneer men eene werking of daad verhaalt, die *reeds bedreeven is*; dan komt de *t* doorgaans alleen achter werkwoorden, waar mede men den persoon, of de personen, *lynrecht aanspreekt*, met het woordje *gy* of *gylieden*; achter de overigen niet. b. v.

IK LAS *en* BAD *dikwerf*.
GY LAAST *en* BAADT ———
HY LAS *en* BAD ———
ZY LAS *en* BAD ———
MEN LAS *en* BAD ———

Verder, Wanneer men van *én' persoon* iets *verzoekt*, of aan *een'* iets *gebiedt*, dan moet 'er *er* doorgaans *geene t* achter de werkwoorden.
Men moet dan schryven:

O KIND! LEES *en* BID *steeds*.

Doch als men van *meer dan én' persoon* iets *verzoekt*, of aan *meer dan een'* iets *gebiedt*; dan vorderen de werkwoorden altyd eene *t* in het einde. b. v.

O KINDEREN! LEEST *en* BIDT *steeds*.

Nadere opheldering van de spelling met *dt*,
door nieuwe voorbeelden.

Om alle mooglyke duidelykheid aan het voorgaande toe te brengen, willen wy hetzelfde nog met nieuwe voorbeelden, waar in meer werkwoorden voorkoomen, ophelderen.

Volgens het geen wy in de voorige afdeeling hebben aangewezen, moeten de volgende werkwoorden zonder *t* in 't einde gespeld worden: dewyl men daar van *zichzelven getuigt*, dat men *tegenwoordig* iets doet.

IK VREES *God eerbiedig*;
IK LEES *'s morgens in den bybel*;
IK DOE *echter eerst myn morgengebed*;
IK MAAK *my geduurig aan overtreding schuldig*;
IK ZOEK *by God vergeeving van myne zonden*;
IK STREEF *naar meer volmaaktheid*;
IK BEMIN *du myn waar geluk*.

Bygevolg moet men de navolgende werkwoorden, in het zelfde geval, ook zonder *t* in 't einde schryven: want of die met *d* eindigen of met eene andere letter, gelyk de voorgaande; dit maakt geen onderscheid. Men schryve dan:

IK BELYD *myne zonden voor God*;
IK BID *Hem om vergeeving van dezelve*;
IK MYD *zorgvuldig alle gelegenheid tot zonde*;
IK STRYD *zelfs tegen myn boezemzonden*;
IK HOUD *veel van goede boeken te leezen*;

IK BESTEED mynen tyd dan nuttig; want
IK WORD daar door wyzer en beter.

In de navolgende volzinnen getuigt men van
anderen, dat zy tegenwoordig iets doen; daarom
moeten de werkwoorden dan ook met *t* eindigen.

GY VREEST *God eerbiedig*;
GY LÉEST 's morgens in de *H. Schrift*;
GY DOET *ebter eerst uw morgengebed*;
GY MAAKT *u nog vaak aan overtreeding ſchuldig*;
GY ZOEKT *daar over by God vergeeving*;
GY STREEFT *steeds naar meer volmaaktheid*;
GY BEMINT *dus uw waar belang*.

De volgende werkwoorden, die anders met *d*
eindigen, moeten dus even zoo wel eene *t* in
het einde hebben als de evengenoemde; om dat
zy in het zelfde geval voorkoomen.

GY BELYDT *uwe zonden voor God*;
GY BIDT *Hem om vergeeving*;
GY NYDT *zorgvuldig alle aanleiding tot zonde*;
GY STRYDT *zelfs tegen uwe boezemzonden*;
GY HOUDT *veel van goede boeken te leezen*;
GY BESTEEDT *dus uwen tyd nuttig*; want
GY WORDT *bier door wyzer en beter*.

Op gelyke wyze vorderen de werkwoorden,
in gemelde voorbeelden, eene *t* in 't einde, wan-
neer men, in plaats van het woordje *gy*, de
woordjes *by*, *zy*, of *men* voor de werkwoorden
plaatst: dan ſchryft men: *by leest*, — *doet*, —
maakt, — *zy of men leest*, — *doet*, — *maakt*,
enz.

enz. by gevolg ook: *by*, *zy*, of *men belydt*, — *bidt*, — *mydt*, — *strykt*, enz. De *t* moet weer zoo wel achter de *d* in de laatste als achter een *s*, *e*, of *k* in de eerstgemelde woorden.

Volgens het geen te vooren aangemerkt is, kan men schryven, als reeds gebeurd zynde:

IK SPRAK *dikwerf van nuttige dingen: dus ook*
IK HAD *daar veel voordeel van.*

De woordjes *sprak* en *had* moeten hier beide zonder *t* geschreeven worden: om dat men *van zich zelven* iets getuigt.

Maar getuigt men, in zulk een geval iets van een ander, dan vorderen de werkwoorden weer eene *t*, men schryft dan:

GY SPRAAKT *dikwerf van nuttige dingen, en*
GY HADT *daar veel voordeel van.* Beide werkwoorden met *t* in 't einde.

Insgelyks, *HY, ZY, of MEN SPRAK veel van nuttige dingen; dus ook: HY, ZY, of MEN HAD daar veel voordeel van.*

In de navolgende gevallen, moet men de werkwoorden zonder *t* in 't einde schryven; om dat men daar *tot één persoon spreekt.*

O KIND!

GEDENK *aan uwen Schepper;*
LEES *veel in de H. Schrift;*
EER *uwe Ouders en Meesters;*
WEES *bun geboorzaam;*
BEMIN *uwe naasten;*

42 *Bevatlyk Onderwys in de*

DOE *aan elk wél*;
GEEF *mild aan de armen*;
VLOEK, ZWEER, LIEG en LASTER *niet*;
GAA *naarstig ter school*;
LEER *vlytig uwe lesfen, met één woord*,
LEEF *vroom*.

Dus moet men dan ook, in het zelfde geval, naamlyk als men één perfoon aanspreekt, de werkwoorden, die met *d* eindigen, zonder *t* in 't einde schryven. b. v.

O KIND!

BID *God dikwerf aan*;
BELYD *uwe zonden voor Hem*;
HOUD *vrede met elk*;
MYD *alle kwaad*;
STRYD *zelfs tegen uwe lieffte zonden*;
WORD *niet ligt toornig*;
VERLEID *niemand tot het kwaade*;
BESTEED *uwen tyd nuttig*.

Doch wanneer men *meer dan één perfoon aanspreekt*; dan moeten, in genoemde gevallen, alle die werkwoorden met *cene t* sluiten, aldus:

LIEVE KINDEREN!

GEDENKT *aan uwen Schepper*;
LEEST *dikwerf in den bybel*;
EERT *uwe Ouders en Meesters*;
WEEST *bun onderdaanig*;
BEMINT *uwe medemenschen*;

DOET

DOET aan ieder wel;
GEEFT mildelyk aan beboestigen;
VLOEKT, ZWEERT, LIEGT of LASTERT niet;
GAAT vlytig ter school;
LEERT naarstig uwe lessen; in 't kort,
LEEFT godsdienstig en deugdzaam.

Even zoo wel moet dan de *t* koomen achter
aan de volgende werkwoorden, die anders met
d eindigen, naamlyk,

GELIEFDE KINDEREN!

BIDT God geduurig aan;
BELYDT uwe misdaaen voor Hem;
HOUDT vrede met alle menschen;
MYDT alle zonden;
STRYDT zelfs tegen uwe bemindste zonden;
WORDT niet ligt boos;
VERLEIDT niemand tot ondeugd;
BESTEEDT uwen tyd wel.

Zo gy dit nu wel begreepen hebt, dan kunt
gy ook de navolgende vraagen gemaklyk beant-
woorden.

1. Ps. 25: 2. in rym, staat: Heer, ai! MAAK
my uwe wegen, waarom niet maakt?
2. Ps. 100: 1. staat: JUICH, aarde; JUICHT alom
den Heer. Waarom vindt men hier eerst
juich, zonder *t*, en dan juicht met eene *t*?
3. Waarom staat er Ps. 103: 1. LOOF, LOOF
den Heer, myn ziel, — en vs. II. LOOFT,
LOOFT den Heer, gy zyne legerschaaren?
§. XVII.

Van de werkwoorden, die dan eens met eene *t*, en dan weêr met eene *d* eindigen.

Alle werkwoorden, die geen byvoegfel van *de*, *det*, of *den* dulden kunnen, moeten nimmer met *d* eindigen; als:

betracht	verlicht	verlost
verwacht	verpligt	bevrucht
verzagt	verdicht	bestraft.

Want men kan nimmer, in goed Neêrduitsch, schryven: *betrachde*, *betrachdet*, of *betrachden*; — maar wel *beträchte*, *betrachtet*, *betrachten*.

Met woorden, die somtyds *de*, *det* of *den* tot een toevoegfel bekoomen, is het anders gelegen; b. v.

befchaaft	vereert	verdeelt
verbetert	voltooit	gewent
bevordert	verzuimt	befchaamt
bemint	verandert	bekeert. enz.

Deze, en meer zulke woorden, moeten somtyds met *t* in 't einde geschreeven worden; gelyk wy in de voorgaande afdeeling aantoonen, in de voorbeelden, *gy*, *hy*, *zy*, of *men leest*, enz. In zulke gevallen schryft men; GY BESCHAAFT *uw verstand*, VERBETERT *uw bart*, BEVORDERT *uw geluk*; of KINDEREN! BESCHAAFT *uw verstand*, VERBETERT *uw bart*, BEVORDERT *uw geluk*, enz. In welke gevallen er per-

foonen voorkoomen, als iets *werkende*. Maar alle zulke woorden vorderen somtyds ook eene *d* in het einde; als *beschaafd, verbeterd, bevorderd, bemind* enz.

Vooreerst, als er perfoonen voorkoomen, *niet als werkende, maar als bewerkt wordende, bewerkt zynde, of bewerkt zullende worden*; zoo dat zy daar onder, als 'twaare, *lydelyk* zyn.

Wy zullen dit nader ophelderen, en, kortheidshalve, alleen het woord *bemind* tot een voorbeeld stellen; waar door men de overige dan van zelve verstaat.

Ik word, wierd, ben, of was BEMIND, gy wordt, wierdt, zyt, of waart BEMIND; by, zy, of men wordt, wierd, is of was BEMIND; wy worden, wierden, zyn, of waaren BEMIND; ik zou of zal, gy zoudt of zult BEMIND worden; by, zy, of men zou of zal BEMIND worden; wy of zy zouden of zullen BEMIND worden, doch alleen om onze beminlyke boedaanigbeden.

Hier ziet men dus, dat de *bemind* wordende perfoonen, *niet als werkzaam, maar als lydelyk* voorkoomen, als *van anderen bemind*.

In de *tweede* plaats vereischen zulke woorden eene *d* in 't einde, wanneer er perfoonen in eene rede voorkoomen, als *iets gewerkt bebbende*, zoo dat hun werk reeds *verricht is*.

Wy willen dit nader aantoonen, en de woorden *beschaafd, verbeterd, en bevorderd* tot voorbeelden neemen.

IK HEB	of HAD	<i>myn verstand</i>	BESCHAAFD,
		<i>myn bart</i>	VERBETERD,
		<i>myn geluk</i>	BEVORDERD;
GY HEBT	of HADT	<i>uw verstand</i>	BESCHAAFD,
		<i>uw bart</i>	VERBETERD,
		<i>uw geluk</i>	BEVORDERD;
HY HEEFT	of HAD	<i>zyn verstand</i>	BESCHAAFD,
		<i>zyn bart</i>	VERBETERD,
		<i>zyn geluk</i>	BEVORDERD;
ZY HEEFT	of HAD	<i>baar verstand</i>	BESCHAAFD,
		<i>baar bart</i>	VERBETERD,
		<i>baar geluk</i>	BEVORDERD;
WY HEBBEN	of HADDEN	<i>ons verstand</i>	BESCHAAFD,
		<i>ons bart</i>	VERBETERD,
		<i>ons geluk</i>	BEVORDERD.

De reden nu, waarom men nu dit soort van woorden, in genoemde gevallen, niet met eene *z* maar met *d* sluit, is, om dat dezelve, wanneer men op eene andere wyze in het verledene spreekt; (*) de byvoegfels *de*, *det* of *den* bekoomen, welke met *d* beginnen. Men schryft dan:

IK

(*) Spraakkunstenars noemen deze wyze van spreken, *het onvolmaakt verleden*. Zy stellen drieërlei verleden' tyd: 1 een' *volmaakt verledenen* tyd; uitgedrukt door het woordje *heb* of *hebt*: 2 een' *meer dan volmaakt verledenen* tyd; uitgedrukt door het woordje *had* of *hadt*: 3 een' *onvolmaakt verleden'* tyd; wanneer er geene van die woordjes by gebruikt wordt. — Zie VAN BOLHUIS, bladz. 54.

- IK BESCHAAFDE *myn verstand,*
VERBETERDE *myn bart, en*
BEVORDERDE *dus myn geluk;*
GY BESCHAAFDET *uw verstand;*
VERBETERDET *uw bart, en*
BEVORDERDET *dus uw waar belang;*
HY BESCHAAFDE *zyn verstand,*
VERBETERDE *zyn bart, en*
BEVORDERDE *dus zyn geluk;*
ZY BESCHAAFDE *baar verstand,*
VERBETERDE *baar bart, en*
BEVORDERDE *zoo baar geluk;*
WY BESCHAAFDEN *ons verstand,*
VERBETERDEN *ons bart, en*
BEVORDERDEN *dus ons geluk.*

ZOO OOK BESCHAAFDE *menschcn,* VERBETERDE *barten,* enz.

Uit de gegevene voorbeelden, *gy beschaafdet, gy verbeterdet, gy bevorderdet,* ziet men nu ook, in welk geval sommige woorden de lettergreep *det* in het einde bekoomen.

Nu staat ons nog even aan te wyzen, in welk geval sommige werkwoorden met de lettergreep *set* moeten eindigen, als *maaktet,* enz.

Wy hebben te vooren gezien, dat er werkwoorden zyn, die de byvoegfels *de, det* of *den* nimmer dulden; als *maakt, betracht, verwacht,* enz. Deze woorden bekoomen dus de byvoegfels *te, tet, ten,* in het zelfde geval, als de straks genoemde *de, det, den,* in het einde krygen: b. v. *ik MAAKTE; by, zy, of men MAAKTE; gy MAAKTET, gy VERWACHTET, gy BE-TRACHTTET; wy MAAKTEN,* enz.

Eer

Eer ik van dit stuk der werkwoorden, die dan eens met *d*, en dan weer met *t* eindigen, afstappe; wil ik u nog eenige handleiding geeven, om te beproeven, of een dier voornoemde woorden *d* of *t* in het einde hebben moet. Te weeten, door het woord **BIDT** telkens tot een vergelykend voorbeeld te neemen, of het zelve, in zyne gedachten, met het woord *bemind*, *beschaafd*, *verbeterd* enz. te verwisselen; en er tevens *gy*, *by*, *zy*, of *men* voor te plaatsen. — Kan dan in die rede het woord *bidt* in een' goeden of verstaanbaaren zin gebruikt worden, en kunt gy er ook in een' goeden zin *gy*, *by*, *zy* of *men* voor plaatsen; dan moet uw woord met *t* geschreeven worden, als *beschaaft*, *bemint* enz. — Doch wordt, door die verwisseling met het woord **BIDT** (*gy*, *zy*, *by*, of *men* er voor geplaatst), de reden louter onzin; en kan het woord **GEBEDEN** (met voorzetting van *word*, *wierd*, *ben*, *is*, *beb*, *beeft* of *was*) er, in een' verstaanbaaren zin, in gebruikt worden; dan moet het woord, waar over men twyfelde, met *d* eindigen. Men neeme het te vooren gestelde voorbeeld, daar het woord *bemind* telkens voorkomt, men plaats daar voor, in zyne gedachten, het woordt *bidt*, met *word*, *wierd*, *ben*, *beb*, *beeft* of *was*; en men zal er met geene mooglykheid een' goeden zin van kunnen maaken: want *ik word*, *wierd*, *ben*, of *was BIDT*, is louter onzin.

In tegendeel, men plaats, in zyne gedachten, voor het woord *bemind*, telkens het woord *gebeden*; met *word*, *wierd*, *ben*, *is* of *was* er voor, en het zal een verstaanbaare taal zyn. Immers levert het een' goeden zin op, als men schryft,
ik

ik-wierd, ben, of was, of by is, GEBEDEN om een aalmoes. En zoo ook in andere gevallen.

Het woord *bidt* zoudt gy in uwe gedachten, om het met een voorbeeld te vergelyken, ook verwisselen kunnen, met *loopt, leest, enz.* Of ook zoudt gy *gebeden* verwisselen kunnen met *geloopen, gelezen, of een ander.*

Doch men blyve zich ook hier steeds herinneren de aanmerking, die wy by het begin van deze § maakten, dat de werkwoorden, die geen byvoegsel van *de, det, den,* achter zich dulden, nimmer met *d* eindigen: want al zeggen wy hier, *by VERWACHT, gelyk by BIDT, of by beeft, wordt, is VERWACHT, GEPERST enz. gelyk GEBEDEN;* wy behouden altyd de *t.*

§. XVIII.

Van de spelling met *dd* en *tt.*

Men bedoelt niet de spelling met *dd* en *tt* in de meervoudige woorden *badden, wedden, vatten, zitten,* die in 't meervoudige den korter klank van 't enkelvoudige *ik bad, wed, vat, zit,* behouden, en waar door dan de verdubbeling dier medeklinkers veroorzaakt wordt: maar in zulke woorden, die in 't meervoudige anders maar ééne *d* of *t* hebben, als *spoeden, versmaaden, verachten, betrachten;* welke dan somtyds *dd* of *tt* bekoomen, als men er door aanduiden wil, dat de daad of werkzaamheid, die zy te kennen geeven, *reeds voorby is.*

Het volgende voorbeeld zal dit nader ophelderen. Als men schryft

D

Ik

Ik VEREER *God*, en SMAAK *zyne gunst*,
ik VERSMAAD *noch* VERACHT *zyne gunst niet*,

of

wy VEREEREN *God*, en SMAAKEN *zyne gunst*,
wy VERSMAADEN of VERACHTEN *zyne gunst niet*;

dan weet elk oplettende, dat men dit van het tegenwoordige verstaan moet.

Maar schryft men

Ik VEREERDE *God*, en SMAAKTE *zyne gunst*,
wy VEREERDEN *God*, en SMAAKTEN *zyne gunst*;

dan weet men, dat dit van het verledene te verstaan zy. Hier uit volgt, dat men, in het zelfde geval, ook in 't verledene schryven moet

Ik VERSMAADDE of VERACHTTE (in plaats van VERACHTEDE) *Gods gunst niet*,

wy VERSMAADDEN of VERACHTTEN (in plaats van VERACHTEDEN) *dis niet*.

En hier door wordt dan *dd* en *tt* in die woorden noodzaaklyk.

Nog eens. Als iemand schryft

men VERSMAADE en VERACHTTE *my!*

dan duidt dit geen verbaal aan, van het geen hem overgekoomen is, maar 't geeft eene toelaating te kennen; als of hy zeide *ik geef er vryheid toe*; *men* VERSMAADE en VERACHTTE *my maar*; indien *mèn* die snoodheid goedvindt. —

Doch

Doch zo iemand schryft

men VERSMAADDE *en* VERACHTTE (of VERACHTTEDE) *my*;

dan duidt het aan, dat dit daadlyk reeds omtrent hem *gebeurd is*.

Dus is *grootte* en *grootte* ook zeer onderscheiden. Men schryft b. v.

Noach's Arke was RUIM, WYD, BREED, *en* GROOT *genoeg voor de schepselen, die er in geborgen moesten worden.*

In een ander geval, komt, achter ieder van die woorden, de lettergreep *te*: b. v. *In Noach's Arke was veel* RUIMTE; *zy was van* HOOGTE, WYDTE, BREEDTE, *en dus van* GROOTTE *juist van pas*. In het laatste geval mag men zoo min *grootte* schryven als *booge, wyde, breedte*: de lettergreep *te* moet, in het zelfde geval, zoo wel achter *groot*, als achter *hoog, wyd, breed*: waar door dan *hoog* HOOGTE, *breed* BREEDTE, *wyd* WYDTE, *en groot* GROOTTE wordt.

§. XIX.

Men moet het gebruik van eenige woordjes, en een en ander taal-eigen kennen.

Indien men onze Nederlandfche taal zuiver wil leeren fchryven, dan is het noodzaaklyk, dat men het onderscheiden gebruik kent van,

Hy, zy, het, hem, haar;
 de, des, der, den, het;
 een, eens, eene, eenen, eener;
 myn, myns, myne, mynen, myner;
 uw, uws, uwe, uwen, uwer;
 zyu, zyns, zyne, zynen, zyner;
 hun, huns, hunne, hunnen, hunner;
 haar, haars, haare, haaren, haarer;
 wie, wiens, wier, wien, wat;
 die, diens, dier, dien, dat;
 welk, welks, welke, welken, welker;
 ons, onzes, onze, onzen, onzer;
 deze, dezes, deze, dezen, dezer, dit;
 geen, geens, geene, geenen, geener;
 dezelve, deszelfs, denzelven, derzelve, hetzelfde;
 dezelfde, deszelfden, denzelfden, derzelfder, hetzelfde;
 ...zelf, ...zelfs, ...zelve, ...zelve, ...zelve;
 voorts hun, hen, en haar.

Om het onderscheiden gebruik van alle deze woorden grondig te verstaan, moet men vooraf de volgende drie dingen noodzaaklyk weten.

I. Wat

1. Wat *zelfstandige naamwoorden* zyn;
2. tot welk *geslacht* ieder zelfstandig naamwoord behoort;
3. in welken *naamval* het voorkomt.

§. XX.

1. Men moet weten, wat een *zelfstandig naamwoord* is.

Een *zelfstandig naamwoord* is zulk een woord, waar mede men personen of zaken benoemt: als *man, vrouw, kind, bemel, aarde, water, zegen, waarheid, geluk*, enz. in 't kort, alles wat er is, en een *naam* draagt, daar van is die *naam* een *zelfstandig naamwoord*.

Men noemt zulke woorden *zelfstandige* naamwoorden, om dat men er personen, of dingen, die op zichzelf bestaan, door benoemt: in onderscheiding van *byvoeglyke* naamwoorden, die men *by de zelfstandige voegt*, om er den aard, of de *boedaanigheid* van een persoon of ding door aan te wyzen; b. v. *verstandig, deugdzaam, braaf, belder, vruchtbaar, frisch*, enz. als een *verstandig man*, eene *deugdzame vrouw*, een *braaf kind*, de *beldere hemel*, de *vruchtbare aarde*, *frisch water*.

De *byvoeglyke* naamwoorden kunnen somtyds veel klein en sieraad aan eene rede byzetten, indien zy juist gekoozen, en wél geplaatst zyn: b. v. *het TINTELENDE starrenbeir, de ZILVERBLANKE maan, een BEKOORLYK veld, een LOMMERRYK bosch, en de ZIELSTREE-*

LENDE toonen van den LIEVEN nachtegaal,
kunnen een GEVOELIG bart, tet GODVER-
HEERLYKENDE aandoeningen opwekken.

§. XXI.

Van de *geslachten* der zelfstandige
naamwoorden.

2. Men moet weten, van *welk geslacht* een zelfstandig naamwoord is, dat ons voorkomt. Er zyn drie onderscheidene *geslachten* der zelfstandige naamwoorden, het *manlyke*, het *vrouwlyke*, en het *onzydige*. Elk zelfstandig naamwoord behoort doorgaans tot één van deze *geslachten*.

Om te weten of een naamwoord *manlyk*, *vrouwlyk*, of *onzydig* is, is eene *geslachtlyst* van de meeste naamwoorden noodig; om dat wy meest uit het standvastige gebruik ontdekken moeten, tot welk van deze *geslachten* een zelfstandig naamwoord behoort. (*)

Daar

(*) De beste *geslachtlyst* uit het gebruik opgemaakt, en door voorbeelden bevestigd, heeft A. KLURR daar van gegeven, in den zesden druk te Leyden 1783. Een leerling die vorderingen begeert te maaken, kan daar toe dagelyks by de hand hebben, eene beknopte lyst van de gebruikelyste woorden, waar van het *geslacht* slechts aangewezen wordt, welke door VAN BOLHUIS gegeven is, achter zyne *derde* uitgaave van K. STYL, *aanleiding tot de kennis der Nederd. taal*, te Groningen 1787 by Oomkens.

Daar zyn echter ook eenige *algemeene regels* of *kenmerken*, waar uit men van een groot deel woorden, de *geslachten* weten kan. Men zie dezelve by VAN BOLHUIS *Spraak*. bl. 17-21.

§. XXII.

Gebruik van de woordjes *by*, *zy*,
bet, *bem*, en *baar*.

Zoo dra men weet, of een woord *manlyk*, *vrouwlyk* of *onzydig* is; kan men het onderscheiden gebruik van de woordjes

by, *zy*, *bet*, *bem* en *baar*.

gemaklyk leeren kennen. *Hy* en *bem*, gebruikt men in plaats van *manlyke* zelfstandige naamwoorden. b. v. De woorden *Leermeeſter* en *brief* zyn beide *manlyk*; dus spreekt of schryft men dan van eenen *Leermeeſter*: *HY is een goed man*; 't is *HEM tot blydſchap*, wanneer zyne *leerlingen vorderingen maaken*. Inſgelyks zegt men van eenen *brief*: *HY ligt gereed*; *ik zal HEM terſtond aan mynen vriend verzenden*.

Zy en *baar* gebruikt men in plaats van *vrouwlyke* zelfstandige naamwoorden. Men zegt dus van eene vrouw: *ZY is verſtandig*, *bevallig*, en *deugdzaam*; en daarom moet elk *HAAR beminnen en achten*. Het woord *zon* is inſgelyks *vrouwlyk*; by gevolg schryft men: *ZY gaat prachtig onder*, *ik beſcbouw HAAR met verrukking!*

't Woordje *bet* gebruikt men in plaats van een *onzydig* naamwoord. b. v. *Kind* is *onzydig*; dus schryft men dan: *HET leert voortreflyk*; ik zie

HET met *genoegen de les opzeggen*. Insgelyks van een *bosch* sprekende, dat mede onzijdig is, zegt men: HET is zeer bekoorlyk; ik verkies HET dikwerf tot myne wandelplaats.

In 't *meervoudige* gebruikt men het woordje *zy* in alle drie geslachten; — en *haar* gebruikt men insgelyks in plaats van *vrouwlyke* zelfstandige naamwoorden die *meervoudig* zyn. —

§. XXIII.

Van de naamvallen.

3. Men moet, om het onderscheiden gebruik van alle de te vooren geplaatste woordjes recht te verstaan, ook de *naamvallen* kennen.

De zelfstandige naamwoorden koomen niet altyd in hetzelfde *geval* voor. Er zyn zes onderscheidene gelegenheden of gevallen, in welke zy kunnen voorkoomen; en dit noemen de *Spraak-kunstschryvers, de zes naamvallen*.

De *eerste* naamval is; als de persoon of zaak, door het zelfstandig naamwoord uitgedrukt, voorkomt als *werkende, zynde, of wordende*. b. v. GOD *regeert alle dingen*. Hier komt God immers voor als *werkende*, namelyk *regeerende*. GOD is *oneindig volmaakt*. Hier komt God voor als *zynde*. GOD wordt met recht gepreezen. Hier als *wordende*. Deze naamval heet alleen, *de Werker*.

De *tweede* naamval is, als de persoon of zaak, door het zelfstandig naamwoord aangeduid, voorkomt als *eigenaar* van iets. b. v. *De geheele aarde is GODS gewrogt*, of *een gewrogt van GOD*; en daarom wordt deze tweede naamval, *de Eigenaar* genoemd. De

De *derde* naamval heeft plaats; wanneer de persoon of zaak, door het zelfstandig naamwoord uitgedrukt, voorkomt als iets *ontvangende*, b. v. *Aan GOD moet al het redelyk scepfel eer geeven.* Hier door *ontvangt God* dus de *eer van 't scepfel*. Daarom noemt men dezen naamval, *den Ontvanger*.

De *vierde* naamval wordt gebooren, als de persoon of zaak, door het zelfstandig naamwoord uitgedrukt, voorkomt als *eene werking ondergaande*, of *lydende eene werking* van elders. b. v. *Wy moeten GOD verbeerlyken.* *God lydt* of *ondergaat* daar door *onze verbeerlyking*. 't Is om die reden, dat de vierde naamval, *de Lyder* heet.

De *vyfde* naamval is, als de zelfstandigheid, door het naamwoord aangeduid, voorkomt als *aangesproken* of *geroepen*. b. v. *O GOD! wat zyt Gy mild en goed!* — Hier wordt *God* aangesproken, welke hier dan voorkomt als *Toeboorder*: en dit is de reden, waarom de vyfde naamval *de Toeboorder* heet.

De *zesde* naamval heeft plaats, als de Zelfstandigheid, door het naamwoord bedoeld, voorkomt als iets *missende*, of *dervende*. b. v. *van GOD hebben wy al het goede.* Hier komt *God* dan, als 't waare, voor, het goede, 't welk wy van Hem genieten, *dervende*. Daarom noemt men dezen zeden naamval, *den Derver*.

Zie hier nu de *naamen* der zes naamvallen by elkanderen. 1. *Werker*, 2. *Eigenaar*, 3. *Ontvanger*, 4. *Lyder*, 5. *Toeboorder*, 6. *Derver*. Wy zullen ze in 't vervolg met syfers 1, 2, 3, 4, 5, 6, merken, en ze den eersten, tweeden, derden, enz. noemen.

Laat ons nu ook nog de zoo even gegeevene *voorbeelden*, ter duidelyker aanwyzing, en onderscheiding van alle die genoemde naamvallen, naast elkanderen plaatsen.

1. GOD REGEERT *alle dingen*; GOD IS *oneindig volmaakt*; GOD WORDT *met recht geprezen*.
2. *De geheele aarde is* GODS GEWROGT, of EEN GEWROGT VAN GOD.
3. AAN GOD *moet elk redelyk schepsel* EER GEEVEN.
4. *Wy moeten* GOD VERHEERLYKEN.
5. O GOD! *wat zyt Gy mild en goed!*
6. VAN GOD *hebben wy* AL HET GOEDE.

§. XXIV.

Wat nu verder te toonen.

Na deze gronden gelegd te hebben, kunnen wy overgaan, om het onderscheiden gebruik van de te vooren geplaatste woorden te doen kennen.

Ten dien einde zullen wy eerst eene *Tafel* van gemelde woorden, die, door de naamvallen en geslachten, verandering ondergaan, laten voorafgaan; uit welke tafel men zien kan, welk woord in ieder naamval plaats hebbe: en dan zullen wy het *onderscheiden gebruik* van sommige dier woorden, in de byzonderheden, nader aanwyzyn, en telkens met *voorbeelden* ophelderen.

§. XXV.

§. XXV.

Tafel van de naamvallen in de
woordjes, *de, een, myn, enz.*

Eerste naamval.

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzijdig.</i>	<i>Meervoud.</i>
de	de	het	de
een	eene	een	
myn	myne	myn	myne
uw	uwe	uw	uwe
zyn	zyne	zyn	zyne
hun	hunne	hun	hunne
haar	haare	haar	haare
wie	wie	wat	wie
die	die	dat	die
welk	welke	welk	welke
onze	onze	ons	onze
deze	deze	dit	deze
geen	geene	geen	geene
dezelve	dezelve	hetzelve	dezelve
dezelfde	dezelfde	hetzelfde	dezelfde
...zelf	...zelve	...zelf	...zelve,

Tweede naamval.

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzijdig.</i>	<i>Meervoud.</i>
des of	der of	des of	der of
van den	van de	van het	van de
eens of	eener of	eens of	
van eenen	van eene	van een	
myns of	myner of	myns of	myner of
van mynen	van myne	van myn	van myne
uws of	uwer of	uws of	uwer of
van uwen	van uwe	van uw	van uwe
zyns of	zyner of	zyns of	zyner of
van zynen	van zyne	van zyn	van zyne

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzydig.</i>	<i>Meervoud.</i>
huns of	hunner of	huns of	hunner of
van hunnen	van hunne	van hun	van hunne
haars of	haarer of	haars of	haarer of
van haaren	van haare	van haar	van haare
wiens of	wier of	wiens of	wier of
van wien	van wie	van wat	van wie
diens of	dier of	diens of	dier of
van dien	van die	van dat	van die
welks of	welker of	welks of	welker of
van welken	van welke	van welk	van welke
onzes of	onzer of	onzes of	onzer of
van onzen	van onze	van ons	van onze
dezes of	dezer of	dezes of	dezer of
van dezen	van deze	van dit	van deze
geens of	geener of	geens of	geener of
van geenen	van geene	van geen	van geene
deszelfs of	derzelver of	deszelfs of	derzelver of
van denzelfven	van dezelve	van hetzelfde	van dezelve
deszelfden of	derzelfder of	deszelfden of	derzelfder of
van denzelfden	van dezelfde	van hetzelfde	van dezelfde
...zelfs of	...zelver of	...zelfs of	...zelver of
van ... zelve	van ... zelve	van ... zelve	van ... zelve

Derde naamval.

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzydig.</i>	<i>Meervoud.</i>
aan den	aan de	aan het	aan de
aan eenen	aan eene	aan een	aan myne
aan mynen	aan myne	aan myn	aan uwe
aan uwen	aan uwe	aan uw	aan zyne
aan zynen	aan zyne	aan zyn	aan hunne
aan hunnen	aan hunne	aan hun	aan haare
aan haaren	aan haare	aan haar	aan wie
aan wien	aan wie	aan wat	aan die
aan dien	aan die	aan dat	aan welke
aan welken	aan welke	aan welk	aan onze
aan onzen	aan onze	aan ons	aan deze
aan dezen	aan deze	aan dit	aan geene
aan geenen	aan geene	aan geen	

aan

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzydig.</i>	<i>Meervoud.</i>
aan derzelven	aan dezelve	aan hetzelfde	aan dezelfde
aan denzelften	aan dezelfde	aan hetzelfde	aan dezelfde
aan ... zelve	aan ... zelve	aan ... zelve	aan ... zelve

Vierde naamval.

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzydig.</i>	<i>Meervoud.</i>
den	de	het	de
eeuen	eene	een	myne
mynen	myne	myn	uwe
uwen	uwe	uw	zyne
zynen	zyne	zyn	hunne
hunnen	hunne	hun	haare
haaren	haare	haar	wie
wien	wie	wat	die
dien	die	dat	welke
welken	welke	welk	onze
onzen	onze	ons	deze
dezen	deze	dit	geene
geenen	geene	geen	derzelve
denzelven	dezelve	hetzelve	derzelfde
denzelften	dezelfde	hetzelfde	derzelfde
... zelve	... zelve	... zelf	... zelve

Vyfde naamval.

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzydig.</i>	<i>Meervoud.</i>
myn	myne	myn	myne
onze	onze	ons	onze

De overige woorden koomen in den vyfden naamval nimmer te pas.

Zesde

Zesde naamval.

<i>Manlyk.</i>	<i>Vrouwlyk.</i>	<i>Onzydig.</i>	<i>Meervoud.</i>
van den	van de	van het	van de
van eenen	van eene	van een	
van mynen	van myne	van myn	van myne
van uwen	van uwe	van uw	van uwe
van zynen	van zyne	van zyn	van zyne
van hunnen	van hunne	van hun	van hunne
van haaren	van haare	van haar	van haare
van wien	van wie	van wat	van wie
van dien	van die	van dat	van die
van welken	van welke	van welk	van welke
van onzen	van onze	van ons	van onze
van dezen	van deze	van dit	van deze
van ge nen	van geene	van geen	van geene
van denzelfen	van dezelve	van hetzelfde	van dezelve
van denzelfen	van dezelve	van hetzelfde	van dezelve
van ... zelve	van ... zelve	van ... zelve	van ... zelve

§. XXVI.

Van het onderscheiden gebruik der woorden *de, des, der, den, het.*

Wanneer iemand een van deze woorden gebruiken moet; staat hem te letten, vooreerst, of het zelfstandig naamwoord, voor welke het gesteld moet worden, *manlyk, vrouwlyk* of *onzydig* is; en dan, in de tweede plaats, in welken naamval het voorkomt.

Is het zelfstandig naamwoord *manlyk*; dan komt, gelyk uit de gegevene *Tafel* te zien is, in den 1sten naamval het woordje *de*, in den 2den naamval *des*, of *van den*, in den 3den 4den en 6den naamval *den*. In den 5den naamval. komt geene dier woorden te pas. Zie dit alles in het straks ge-

geevene voorbeeld, 't welk wy hier herhaalen zullen, en het zelfstandig manlyk naamwoord *Heer* in plaats van *God* gebruiken; dewyl gemelde woordjes voor het woord *God* niet te pas koomen.

1. DE HEER REGEERT *alle dingen*; DE HEER IS *oneindig volmaakt*; DE HEER WORDT *met recht gepreezen*.
2. *De geheele aarde is een gewrogt* DES HEEREN (*of een gewrogt VAN DEN HEER.*)
3. AAN DEN HEER *moet elk redelyk weezen EER GEEVEN.*
4. DEN HEER *moeten wy VERHEERLYKEN.*
5. * (*Hier komt het woordje de niet te pas.*)
6. VAN DEN HEER *hebben wy AL HET GOEDE.*

Is het *zelfstandig naamwoord vrouwlyk*; dan komt in *alle naamvallen* het woordje *de* voor 't naamwoord, behalven dat men in den tweeden naamv. ook *der* schryven mag. Het volgende voorbeeld, waar in het *vrouwl.* zelfstandig naamw. *zon* telkens voorkomt, zal dit nader ophelderen.

1. DE ZON KOMT OP; DE ZON IS *een beertlyk pronkstuk van Gods Alvermogen!* DE ZON WORDT *glansryker!*
2. *De pracht DER MORGENZON, (of VAN DE morgenzen) kan een gevoelig hart treffen.*
3. AAN DE ZON *beweest het beidendom eertyds godlyke EER:*
4. *maar ik BESCHOUW DE ZON als een weldaandig geschenk van God, en aanbid haaren Maaker.*
5. †

5. *.

6. VAN DE ZON *toch* ONTVANGEN WY
licht, warmte, en vruchtbaarheid.

Is het zelfstandig naamwoord *onzydig*; dan komt het woordje *bet* in alle 5 naamvallen voor hetzelfde; ten zy men in den tweeden naamval *des* verkieze. Dit is blykbaar uit het navolgende voorbeeld, waar in het woord *kind*, van het onzydige geslacht, telkens voorkomt.

1. HET KIND LEERT *braaf*; HET KIND IS *gehoorzaam*; HET KIND WORDT *wys en deugdzaam*:

2. *dit is bet* geluk VAN HET KIND (of DES KINDS.)

3. AAN HET KIND, *dat zich zoo gedraagt, betoont elk braaf mensch zyn welgevallen*:

4. en de MEESTER PRYST HET KIND.

5. *.

6. VAN HET KIND *dat zich zoo wel kwyt, mag men veel goeds verwachten.*

Eindelyk, indien het zelfstandig naamwoord *meervoudig* is; dan is het in alle naamvallen, aan het *enkelvoudige vrouwlyke* gelyk, in alle drie geslachten.

§. XXVII.

Herhaaling in één voorbeeld.

Zie hier nog één voorbeeld, waar in manlyke, vrouwlyke, en onzydige zelfstandige naamwoorden
fa-

samen voorkomen: t. w. *manlyke*, HEMEL en MAN; *vrouwlyke*, MAAN en VROUW, en *onzydige* de woorden VELD en KIND.

1. { DE HEMEL IS *luisterryk*,
DE MAAN SCHYNT *belder*,
HET VELD WORDT *door* *daauw* *beglanst*.
2. { *De pracht* DES HEMELS,
het licht DER MAAN,
de schoonheid DES VELDS, *geeven*
3. { AAN DEN MAN *van goeden smaak*,
AAN DE VROUW *van teder gevoel*,
AAN HET KIND *van goede opvoeding*,
4. { *wanneer zy aandachtig*
DEN HEMEL BESCHOUWEN,
DE MAAN ZIEN *lichten*,
HET VELD BEGLUUREN, *een zieltreffend*
genoegen.
6. { VAN DEN HEMEL,
VAN DE MAAN,
VAN HET VELD *kan men aangenaame op-*
wekking ontleenen, om den Schepper te ver-
eeren.

§. XXVIII.

Onderscheiden gebruik van de woordjes
een, eens, eene, eenen, eener.

Is het *zelfstandig naamwoord manlyk*; dan komt
een in den 1sten naamval, *eens*, of *van eenen* in

E den

den 2den, en *eenen* in de overige: behalven in den 5den, waar zulks niet kan te pas koomen.

Ziet hier weer een voorbeeld, in het welke de *manlyke zelfstandige naamwoorden* LEERLING en LEERMEESTER voorkoomen.

1. EEN LEERLING, die vlytig werkt, — en geboorzaam is, — WORDT wyzer en beter.
2. De yver EENS LEERLINGS (of VAN EENEN leerling) geeft
3. AAN EENEN LEERMEESTER groot genoegen.
4. de meester BEMINT EENEN LEERLING die zyn pligt betracht.
- 5.*
6. VAN zulk EENEN LEERLING mag men veel goeds verwachten.

Is het *zelfstandig naamwoord* *vrouwlyk*; dan komt het woordje *eene* in alle 5 naamvallen te pas: behalven dat men in den 2den naamval ook wel *eener* schryft.

Indien het een *onzydig zelfstandig naamwoord* is; dan komt in alle 5 naamvallen het woordje *een*: 't zy men in den 2den naamval *eens* verkieze.

Meervoudige kunnen het woordje *een* niet hebben: dit spreekt van zelve.

Om van *vrouwlyke* en *onzydige* hier weer nieuwe voorbeelden te geeven, zal niet noodig zyn.

§. XXIX.

Onderscheiden gebruik van de woordjes
myn, myns, myne, mynen, myner.

Het gebruik van deze woordjes is volkoomen aan het voorgaande gelyk: *een* en *myn*, *eens* en *myns*, *eene* en *myne*, *eenen* en *mynen*, *eener* en *myner*, koomen in *dezelfde* naamvallen. De vyfde naamval is echter in dit geval van 't voorgaande onderscheiden, dewyl hier ook *myn* en *myne* in voorkoomen, daar dit van *een* en *eens* geen plaats kan hebben.

Wy zullen hier een voorbeeld laten volgen, waar het *zelfstandig naamwoord* MEESTER, dat *manlyk* is, in elken naamval voorkomt.

1. MYN MEESTER LEERT *my veel goeds*; —
MYN MEESTER IS *een goed-man*; — MYN
MEESTER WORDT *ook van my bemind*.
2. *Ik wil de* LESSEN MYNS MEESTERS (*of*
de lessen VAN MYNEN MEESTER) *hoog-*
achten;
3. AAN MYNEN MEESTER *gehoorzaamheid be-*
wyzen, en
4. MYNEN MEESTER EEREN.
5. O MYN MEESTER! *wat ben ik veel aan U verpligt!*
6. *Ik wensch* VAN MYNEN MEESTER *nog lan-*
gen tyd voordeel te genieten.

Waar een *vrouwlyk zelfstandig naamwoord* plaats heeft; komt in alle naamvallen het woord *myne*:

ten zy men *myner* in den tweeden naamval verkieze.

Is er een *onzydig zelfstandig naamwoord*; dan komt het woord *myn* in ieder naamval, of ook wel *myns* in den tweeden.

Het *meervoudige* is hier weer aan het *vrouwlyke* gelyk.

§. XXX.

Onderscheiden gebruik van de woorden

uw, uws, uwe, uwen, uwer.

Het gebruik van deze woorden staat volmaakt aan dat van *een, eens*, enz. gelyk. (zie §. XXVIII.) naamlyk, voor *een* komt *uw*, voor *eens* *uws*, voor *eene* *uwe*, voor *enen* *uwen*, en voor *eener* komt *uwer* in plaats. Insgelyks is het gebruik dezer woorden aan *myn, myns*, enz. gelyk; uitgezonderd in den *vyfden* naamval, waar geen *uw* of *uwe* in te pas komt.

Het zoo even gegeevene voorbeeld, waarin het *manlyk zelfstandig naamwoord* MEESTER telkens voorkomt, zal dit van zelve doen blyken, wanneer men de woorden *myn, myns*, enz. met *uw, uws*, enz. verwisselt.

1. UW MEESTER LEERT U *veel goeds*; —
UW MEESTER IS *een goed man*; — UW
MEESTER WORDT *ook van u bemind*.
2. Gy moet de LESSEN UWS MEESTERS, (of
de lessen VAN UWEN MEESTER) *boogachten*.

3. AAN UWEN MEESTER *geboorzaamheid bewyzen, en*
4. UWEN MEESTER EEREN.
5. *
6. *Ik wensch, dat gy VAN UWEN MEESTER nog veel nut moogt trekken.*

Het *vrouwlyke* heeft in alle vyf naamvallen *uwe*, en het *onzydige uw*; behalven dat men in den *tweeden* naamval in 't *vrouwl.* ook *uwer*, en in 't *onzydige uws* mag plaatsfen.

Het *meervoudige* is weer aan 't *vrouwlyke* *ge-lyk*.

§. XXXI.

Nu moet nog het onderscheid tusfchen *u* en *uw* aangetoond worden.

U ziet op den *persoon*, of de *perfoonen* zelven; *uw* ziet op het geene aan de perfoonen toegeëigend wordt. b. v. *uw* Meester leet *u* veel goeds.

Tusfchen *u* en *uw* is hetzelfde onderscheid als 'er tusfchen *my* en *myn* is. b. v. Men fchryft: *dat behoort aan u*, en *dit behoort aan MY*; *dat is UW goed*, en *dit is MYN goed*.

Ziet hier nog een paar voorbeelden, waar in *u*, *uw*, *uwe*, en *uwen* famen voorkomen.

Ik zeg u de waarheid, kinderen! het is tot UW eigen voordeel, dat gy UWE lesfen vlytig leert, en dit geeft aan UWEN Meester groot genoeg.

Ik raad u, kinderen! dat gy uw best doet, om in UWE jeugd God te leeren kennen en dienen: want dit zal UWEN tydlyken en eeuwigen welstand bevorderen.

Waarom in deze voorbeelden fomtyds *uwe* en *uwen* voorkomt, kunt gy uit het voorgaande weeten.

§. XXXII.

Van de overige woordjes.

Nu konden wy nog het onderscheiden gebruik van de overige woordjes, (op de lyst §. XIX. vermeld,) die door de naamvallen verandering ondergaan, in byzonderheden aanwyzen, en met ophelderende voorbeelden staaven; doch dit zou veel te omslachtig worden voor ons bestek, en ook onnoodig zyn; dewyl een oplettende, de naamvallen hebbende leeren kennen, uit de gegeevene voorbeelden tot het overige wel zal kunnen besluiten.

Alleenlyk willen wy nog aanmerken, dat in den *eersten naamval* van het *manlyke* de woordjes *onze* en *deze* eene zagte *e* in 't eifide hebben, even als in 't *vrouwlyke*, en daar door dus, naar ons taaleigen, onderscheiden zyn van de woordjes *een*, *myn*, *uw*, *zyn*, enz. Men zie voorts de voorestaande *Tafel*.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Het gebruik van de woordjes *zelf*,
zelve, enz. met eene *aanmerking*
en een *voorbeeld* toegelicht.

Offchoon wy niet noodig keuren, verder by
alle woordjes, op de *lyst*, en in de *tafel* uitge-
drukt, stil te staan; achten wy dit echter zeer
dienstig van de woordjes

...*zelf* ...*zelve* ...*zelven* ...*zelver*. enz.

Gy ziet hier telkens eenige *stipjes* voor geplaatst:
de reden is, om dat hier zeer onderscheidene
woorden voorafgaan: als, *ik*, *myns*, *my*, *gy*, *by*,
zy, *u*, *wy*, *ons*, *bem*, *zich*, *baar*, *ben*, *bun*, enz.

Ziet hier een voorbeeld met de woorden, *ik*,
myns, *my*, wanneer een *man* spreekt.

1. IK ZELF WERK met vlyt; ---
2. daar door eet ik MYNS ZELFS brood (of het
brood VAN MYZELVEN):
3. dus verschaf ik AAN MYZELVEN bezigheid,
voordeel, en genoeg;
4. en MAAK MYZELVEN nuttig in mynen kring.
5. *
6. Een luit bedelaar mag eens van myne buisge-
nooten iets ontvangen, VAN MYZELVEN
heeft by niets te wachten.

Hoe verder het gebruik dezer woordjes met
vrouwlyke en *onzydige* naamwoorden is, kan men ge-

noegzaam uit voorenstaande *Tafel* der naamvallen ontdekken; of verder zien in VAN BOLHUIS *Spraakk.* bl. 38--41.

§. XXXIV.

Nog eenige *kenmerken* van de naamvallen.

Wy hebben, om de naamvallen te doen kennen, telkens zulke voorbeelden gegeven, waar uit zy gemaklykst kunnen bevat, en van elkanderen onderscheiden worden: doch om dat dit somtyds, ten aanzien van eenige naamvallen, vry wat bezwaarlyk valt; zullen wy hier nog eenige woorden laten volgen, die, in den derden, vierden, en zesden naamval, het zelfstandig naamwoord voorafgaan, en den naamval kenbaar maaken.

In den *derden* naamval,

behalven het woordje *aan*, (t welk telkens in de gegevene voorbeelden het naamwoord vooraf gaat,) ook wel het woord *voor*. b. v. *De kinderen zyn opmerkzaam; ik zal eene nieuwe ies voor hun afschryven.*

In den *vierden* naamval

gaan het naamwoord vooraf, de woorden, *achter, bebalven, beneden, binnen, by, boven, buiten, jegens, langs, na, naar, naast, nevens, om, omtrent, onder, op, over, rondom, sedert, tegen, tusfchen, volgens, voorby, voor* (beduidende eene oerderheid van tyd) b. v. *Hy ging voor de andere*

derc kinderen in de school, en was er dus EERDER dan zy.

In den zesden naamval

koomen de woorden, *in, met, te, zonder, uit,* enz. voor het zelfstandig naamwoord. b. v. *Ik ging UIT HUN midden weg.*

§. XXXV.

Onderscheid tusschen *bun, ben,* en *baar.*

Het woord *baar* gebruikt men in plaats van *vrouwlyke* zelfstandige naamwoorden, zoo wel enkelvoudige als meervoudige: *bun* en *ben* in plaats van *manlyke* en *onzydige* zelfstandige naamwoorden. *Hen* komt alleen in den vierden naamval, *bun* in de andere. b. v.

Petrus en Paulus waaren twee voornaame mannen onder de Apostelen: het karakter VAN HUN was voortreflyk: AAN HUN heeft het Christendom veel verpligting:

men KENT HEN uit de geschriften, die DOOR HEN geschreeven zyn:

VAN HUN hebben wy alleen 16 brieven in het N. T.

Het is om 't rechte gebruik van *bun* en *ben* te kunnen onderkennen, dat men den vierden naamval van den tweeden, derden en zesden moet weten te onderscheiden.

Buiging van byvoeglyke naamwoorden:

Nu moeten wy nog aanwyzen, hoe de *byvoeglyke* naamwoorden, in alle naamvallen van alle drie geslachten geschreeven moeten worden.

Wy zullen hier toe de navolgende voorbeelden neemen.

I. Met het byvoeglyke naamwoord *braaf* voor het *manlyk* zelfstandige naamwoord *zoon* te plaatsen, en een *vader* te doen spreken: waar uit men dan zien zal, welke *veranderingen* het byvoeglyke naamwoord *braaf* in alle naamvallen ondergaat.

1. *Myn* BRAAVE ZOON LEERT goed, — IS gehoorzaam, — en WORDT steeds opmerkzaamer:
2. dit is het geluk MYNS BRAAVEN ZOONS (of VAN MYNEN BRAAVEN ZOON).
3. AAN MYNEN BRAAVEN ZOON betoon ik myn welgevallen:
4. want ik BEMIN MYNEN BRAAVEN ZOON.
5. O MYN BRAAVE ZOON! vaar voort, om u verder beminlyk te maaken:
6. dan kan ik VAN MYNEN BRAAVEN ZOON veel vreugde verwachten.

In dit voorbeeld ziet men, in den eersten en vyfden naamval *braave*, en in de andere naamvallen *braaves* zoon.

II. Nu zullen wy het *byvoeglyke* naamwoord *lieve* voor het *vrouwlyk* zelfstandige naamwoord *dochter* plaatsen, en eene *Moeder* spreekende invoeren.

1. MYNE LIEVE DOCHTER BEMINT *de deugd*, — IS *bevallig*, — EN WORDT *geacht*.
2. *dit is het geluk* MYNER LIEVE DOCHTER (OF VAN MYNE LIEVE DOCHTER).
3. AAN MYNE LIEVE DOCHTER *schenk ik menigvuldige gunstbewyzen*:
4. *want* IK BEMIN MYNE LIEVE DOCHTER *teder*.
5. O MYNE LIEVE DOCHTER! *volhard in het betrachten van uwen pligt*.
6. *Dan kan ik* VAN MYNE LIEVE DOCHTER *veel blydschap verwachten*.

Hier ondergaat het *byvoeglyke* naamwoord dus geene verandering: het is in alle naamvallen *lieve*.

Het *meervoudige* is volkoomen aan het *vrouwlyk enkelvoudige* gelyk.

III. Wanneer men het *byvoeglyke* naamwoord, in dit zelfde voorbeeld, voor een *onzydig* zelfstandig naamwoord plaats; dan is het ook byna aan 't *vrouwlyke* gelyk: in den tweeden naamval alleen, mag men ook schryven: *myns lieven kinds*.

1. MYN LIEVE KIND BEMINT *de deugd*; —
2. *dit is het geluk* MYNS LIEVEN KINDS (OF VAN MYN LIEVE KIND.)

3. AAN MYN LIEVE KIND *ſchenk ik menige belooning:*
4. *want* IK BEMIN MYN LIEVE KIND *bartlyk.*
5. O MYN LIEVE KIND! *volbard in het betrachten van uwen pligt.*
6. *Dan kan ik* VAN MYN LIEVE KIND *veel vreugde verwachten.*

Dat het woordje *myn* hier geene zagte *e* achter aan hebben moet, gelyk in het vrouwlyke, weet gy nu reeds uit het geene te vooren geleerd is, over het onderscheiden gebruik van *myn*, *mys*, *myne*, *mynen*, *myner*: want alle zulke woorden, in de *Tafel* geplaatst, ondergaan door het *byvoeglyke* woord geene verandering.

Wanneer men in dit gegeven voorbeeld het woordje *een* in plaats van *myn* voor het *byvoeglyke* naamwoord plaatst; dan moet er geen zagte *e* achter het *byvoeglyke* naamwoord zyn; dan zegt men niet, *een lieve*, maar *een lief* kind.

Als een *byvoeglyk* naamwoord voor een *manlyk* zelfftandig naamwoord komt; dan vereischt het in den eerften naamval ook fomtyds eene zagte *e* achter aan, en fomtyds weer niet: dus moet men ſchryven: *de braave* zoon; *myn braave* zoon, en *een braaf* zoon. Men zie hier over VAN BOLHUIS, bladz. 33.

§. XXXVII.

Woorden, die in betekenis verschillen, maar echter dikwerf verward worden.

Nu willen wy de verschillende betekenis nog aantoonen van veele woorden, omtrent welke door onkundigen de meeste mislagen begaan worden; en welker onderscheiden gebruik te kennen, somtyds echter van veel belang is, als van

Zich, en hem of haar.

Indien men van iemand zegt *by beklagde* ZICH; dan duidt dit aan, dat hy *zichzelven* beklagde. Maar zegt men *by beklagde* HEM, dan geeft het te kennen, dat hy *een' ander'* beklagde. Insgelyks zy *beklagde* HAAR geeft mede te verstaan, dat iemand van het vrouwlyke geslacht eene of meer *anderen* beklagde; maar niet zich zelven.

Die en de.

De is meer algemeen; en *die* is meer byzonder. b. v. Als men zegt: *DE kinderen zyn traag in 't leeren*, dan ziet dit op kinderen meer in 't algemeen; maar *DIE kinderen zyn traag in 't leeren*, zegt men van eenige kinderen, waar van men reeds gesproken heeft, of die men nog nader aanwyzen wil. — Het woordje *die* heeft meer nadruk, en is als of men iemand met den vinger aanwyst. Ziet dit nog nader in een tweede voorbeeld.

beeld. *DIE* man is een uitmuntend vaderlander, *DIE*, met afzien van zyn eigen voordeel, *DE* algemeene belangen des volks bebartigt. — Tusschen *die* en *de* is hetzelfde onderscheid als er tusschen *dat* en *bet* is.

Doe en *toen*.

Het woordje *doe* geeft eene werking te kennen, en *toen* wyst den tyd aan, wanneer iets gebeurd is. b. v. *Ik DOE nu myn werk met lust, maar TOEN ik krank was, viel my alles moeilyk.* Oudtyds gebruikte men het woord *toen* nooit; men schreef altyd *doe*.

Legt en *ligt*, of
leggen en *liggen*.

Legt en *leggen* duiden eene werking aan; *ligt* en *liggen* eene rust. b. v. *Gy LEGT bet boek op de tafel, en nu LIGT bet er op.* — *Kind! gy moet dat scherpe mes schielyk op de tafel LEGGEN, en dan stil LIGGEN laten.*

Dezelve en *dezelfde*.

Het navolgende voorbeeld kan het onderscheid dezer woorden kenbaar maaken. *Ik zag iemand om eene aalmoes vraagen: 't was DEZELFDE man, dien ik nog voor korte jaaren, in een koets zag ryden, en van wien ik u toen een geval verhaalde; doch DEZELVE ontving weinig, om dat by door zyn eigene schuld arm was.*

Zelf en zelfs.

Ziet het onderscheid in dit voorbeeld: *Ik ZELF werk met vlyt, ook myne huisgenooten, ZELFS tot de kleinste toe.*

Na en naar.

Na geeft een' laateren tyd te kennen; en *naar* duidt somtyds eené beweging aan van de eene plaats tot de andere, en somtyds is het zoo veel als *volgens*. b. v. *Ik ging NA de andere kinderen uit het huis NAAR de school; ik kwam dus laater dan zy; doch ik had geen schuld; want het was NAAR (of volgens) het bevel van myne Ouders.* Sommigen spellen dit *naer*, met *ae*, om het van *naar*, *droevig*, te onderscheiden.

Ooit en nooit:

immer en nimmer.

Ooit en *nooit* gebruikt men beide van het *verleedene*; en worden dus onderscheiden: *ik had NOOIT gedacht, dat ik OOIT met zoo veel vermaak my in de Nederlandsche taal oefenen zou.*

Immer en *nimmer* gebruikt men beide van het *toekomstende*. Het onderscheid dier woorden blykt nit dit voorbeeld: *indien ik IMMER gelegenheid vinde, om eenen ongelukkigen te helpen, dan wil ik hem NIMMER myne hulp weigeren.*

Tegen of tegens, en jegens.

Tegen gebruikt men voor *ontmoeten*: iemand *tegen*

gen koomen, of iemand ontmoeten, is hetzelfde. *Tegen* of *tegens* drukt ook *vyandschap* uit, en *jegens* *vriendschap*. b. v. *Edelbart was JEGENS Losbol* altyd vriendelyk: *Losbol in tegendeel, was TEGENS Edelbart* altyd wrevelig.

Tot en te.

Tot gebruikt men, om eene *beweeving*, en *te* om eene *rust* aan te duiden. b. v. *De Apostel Paulus reisde van plaats TOT plaats, om het evangelie van Jesus Christus te verkondigen, en toen by eindelyk TE Romen gevangen gezet wierd, schreef by nog verscheidene brieven: als aan de Christenen TE Galaten, TE Efezen, enz.*

Men moet dus in de opschriften der brieven *niet* schryven: *N. N. tot Amsteldam*, of *elders*; maar *te Amsteldam*, enz.

Af en of.

Jantje! neem uwen boed beleefd AF, OF de Meester bestraft u. — Men moet ook *afkoop*, *af trek*, enz. schryven.

Spellen en spelden.

Het *spellen* leeren de kinderen, na dat zy de letters geleerd hebben; en *spelden* gebruiken de vrouwen in de kleeren.

Vier en vuur.

Vier is een getal (4), en *vuur* brandt. b. v. *Er*

Er zaten *VIER* kinderen by 't *vuur*, en *lazen* 't *nuttige boekjes*.

Toren en toorn.

Toren is een *hoog gebouw*, waar in men klokken hangt; en *toorn* is *gramschap*.

Ai en ei.

Ai is een *smeekwoord*; en *ei* gebruikt men, om te eeten. b. v. *Lieve Moeder! AI! geef my toch en EI.*

Ach en och.

Ach is *klaagend*, *Och* *smeekend*. — b. v. *ACH wat ben ik verlegen! OCH dat ik redding vonde!*

Bos, bosch, en bus.

25 *Pennen*, saamgebonden, maaken een *bos*; *bosch* is eene menigte boomgewas; en *bus* gebruikt men, om er aalmoessen voor de armen in te verzamelen.

Houd, houdt, hout, bouw, bouwt.

Zie het onderscheiden gebruik van alle deze woorden in één voorbeeld.

„ *Ik HOUD bet eene einde, en gy HOUDT bet andere einde van bet stuk HOUT vast;*
 „ *terwyl by er een HOUW met de byl in*
 „ *HOUWT.*” (K. STYL.)

F

Hard,

Hard, hart, en bert.

Hard is het tegengestelde van zagt, of week; dus is een diamant *hard*: dit woord moet een *d* in 't einde hebben, om dat men, hetzelfde verlengende, *harder* schryft, of *verbarden*. b. v. *Het yzer is HARDER dan hout.* — *Hart* is b. v. dat deel onzer ingewanden, 't welk in onze borst geplaatst is. — *Hert* is een wild dier.

Ken en kan.

Tuschen *ken* en *kan* is groot onderscheid. Men mag te recht zeggen: *ik KEN vliegen*, maar *niet: ik KAN vliegen*. Van *ken* is het meervoud *kennen*; van *kan* is het *kunnen*. Dus zegt men: *ik ken*; *wy kennen*: *ik kan*; *wy kunnen*. Merkt het rechte gebruik nader uit dit voorbeeld: *ik KEN dien man wel, maar ik KAN hem niet noemen*.

§. XXXVIII.

Over de zin- en scheidtekenen.

Iemand, die met verstand wil leezen en schryven, moet noodzaaklyk de *zintekenen* kennen; en ook weeten, waar, en wanneer men die in het schryven gebruiken moet.

De tekenen, die men in wel opgestelde geschriften gebruikt, zyn de navolgende:

. Sluit-

- Sluitteken; anders ook Volzinsteken;
- : Lidteken; of halve Volzinsteken;
- ; Halflidteken;
- , Scheidteken;
- ? Vraagteken;
- ! Uitroep- of Verwonderingsteken;
- * Samentrekkingsteken;
- () Tusschenredeteken;
- „” Aanhaalingsteken;
- ’ Klemtoonsteken;
- of- Koppeltéken;
- ’ Afkappingsteken;
- .. Afwijdingsteken;
- Overstelpingsteken;
- Aandachtsteken, of Bekortingsteken;
- § Verwyderingsteken (*Paragraaf*).

Om een recht begrip van deze tekens te hebben, moet men noodwendig weeten, wanneer of in welk geval, elk van dezelve geplaatst moet worden: en dit zal blyken uit de nadere verklaring van dezelve.

1. Van het *Sluitteken*. (.)

Men kan dit teken ook *Volzinsteken* noemen. Uit de benaming van dit teken ziet men dan

van zelf, wanneer het geplaatst moet worden; naamlyk als eene rede of zin vol is; wordt zy er mede gefloten. b. v. *Die wys worden wil, moet naarstig leeren. Die gelukkig wenscht te zyn, moet naar wysheid en deugd trachten. Die gezond wil leeven, moet zich voor onmatigheid wachten.* Hier ziet gy drie volzinnen naast elkanderen; elk van dezelve begint met een' hoofdletter, en eindigt met een fluitteken, gelyk het behoort.

2. Van het Lidteken. (:)

Dit teken moet geplaatst worden achter een gedeelte of lid van een' volzin. Een lid van een' volzin is een gezegde, dat op zichzelf wel verstaanbaar is, maar door er iets by te voegen nog duidelyker of volkoomener wordt. b. v. *Alles wat God doet is goed: God kan geen kwaad doen.*

Het lidteken moet ook meest altyd geplaatst worden, als er de woordjes *maar, dewyl, want, omdat, of daarom* opvolgen. b. v. *Een ieder zal gepreezen worden naar dat zyne verstandigheid is: maar die verkeerd van hart is zal tot verachting weezen* Sp. 12: 8. *Die gezond wenscht te leeven, moet matig zyn: want onmatigheid is de bron van veele ziekten, enz.*

Dit teken gebruikt men ook wel, als men eenig afzonderlyk gezegde in zyne rede aanhaalt. b. v. *Onze Meester gaf ons onlangs deze les: men moet trachten om elken dag wyzer en beter te worden. Ik zeide: die les is kort, verstaanbaar, en nuttig.*

3. Van het *Halflidteken*. (3)

Dit Halflidteken wordt geplaatst, als het geen er op volgt, wat naauwer met het voorgaande verbonden is, dan het geen op een lidteken volgt. b. v. „*Men wordt taalkundig, door leezen en opmerken; door verkeering met beschaafde menschen; door bebulp van een kundig Leermeester; enz.*”

4. Van het *Scheidteken*. (,)

Dit teken maakt maar eene kleine scheiding tusfchen op elkanderen volgende naamwoorden, werkwoorden, byvoeglyke naamwoorden, enz. b. v. *Onze vyf lichaamlyke zintuigen zyn: gezigt, geboor, reuk, smaak, gevoel. Eeten, drinken, slaapen, leezen, bidden, alles beeft zyn tyd. Den wyzen, magtigen, en goeden God, moet men dienen, lieven, en looven.* Ook wordt dit teken nog in veele andere gevallen gebruikt, om eene kleine scheiding, in heele of gedeelten van volzinnen, te maaken: gelyk zelfs uit dezen volzin te zien is.

5. Van het *Vraagteken*. (?)

Uit de benaaming van *vraagteken* valt het gemaklyk te weeten, wanneer men dit teken plaatsen moet: naamlyk achter ieder vraag. b. v. *Wat nut kan men van de Schoolen hebben? Waar woonen de Hottentotten? Op hoe veele graaden lengte en breedte ligt de Kaap de goede hoop? Hoe weet men, dat onze aarde rond is? Wat geeft ons het meeste vergenoegen?*

6. Van het *Uitroepingsteken*. (!)

Dit teken gebruikt men achter woorden of volzinnen, die veel klem en nadruk hebben; of waar mede men zyne verwondering, medelyden, afkeer, liefde; of andere sterke aandoeningen uitdrukt, of waar mede men iemand aanspreekt. Men plaatst het dus achter de woorden van verwondering, *O! be!* — achter een klagend *ach!* of *belaas!* achter een wenschend *och!* — een smeekend *ai!* — een dreigend *wee!* — en een vermaadend *foei!*

Zie hier nog een voorbeeld, waar het achter hartstochtyke redenen komt.

Hoe schoon is de avondsfond! hoe lief speelt de maan door de takjes der boomen! hoe zagt spiegelt zy zich in dien kristallynen stroom! terwyl verkwiklyke daauwdrupjes de dorstige planten drenken! — Hoe groot zyn uwe werken, O Heer! Gy hebt ze alle met wysheid gemaakt! het aardsryk is vol van uwe goederen! Ps. 104: 24.

Nog eens: *Helaas! arme menschen, die uw vergenoegen in de zonde zoekt! O! gy rampzaligen! ai! keert toch te rugge van uwe dwaasheid, eer het voor eeuwig te laat is!*

7. Van het *Samentrekkingsteken*. (^)

Dit teken draagt dien naam, om dat men het plaatst boven een lettergreep, die uit twee lettergreepen samen getrokken wordt, door de weglaating van een medeklinker. b. v. *Neerland* voor *Nederland*; *vree* voor *vrede*; *welrgade* voor *wedergade*; *paen* voor *paden*; *daen* voor *daaden*.

De-

Deze verkorting komt meest te pas in *versen*, die *maat* en *val* hebben: waarin men dus aan het juiste getal, en tevens aan de kortheid of langheid der lettergreepen gebonden is.

8. Van het *Tusfchenredeteken*. ()

Dit teken wordt gebruikt, als men iets tusfchen eene rede invoegt, dat er ook kon uitge- laaten worden, zonder den zin te krenken; of- fchoon men het nuttig oordeelt, om de rede meer duidelyk te maaken. b. v. *Onlangs wandel- de ik in een bosch, en zag van verre een' Grysaard op zyne knieën liggen te bidden; ik naderde lang- zaam; Pius (dit was zyn naam) merkte my niet; dus had ik gelegenheid om hem te beluisteren; by bad (ô zoo ernstig) voor den welstand van 't Vader- land.* — Hier merkt gy, dat, zo de tusfchen- reden weggelaaten worden, de volzin echter nog verstaanbaar blyft.

Somtyds gebruikt men ook twee haakjes, [] naamlyk als men iets tusfchen de woorden van een' ander' fchryver invoegt, om den zin wat duide- lyker te maaken: gelyk de Overzetters van den Nederlandschen Bybel gedaan hebben; plaatsende alles wat niet in den grondtekst staat, en echter nuttig was tot verstand van zaaken, tusfchen twee zulke haakjes.

9. Van het *Aanhaalingsteken*. („")

Dit teken wordt gebruikt, als men in het fchryven de woorden van een' ander' aanhaalt, of een' ander' perfoon spreekende invoert: b. v.

Ps. 14: 1. in rym: *De trotsche dwaas zegt in zyn hoos gemoed: „daar is geen God!”* zy dooven 't licht der reden. Hier ziet men het zeggen van een' dwaas, in 't begin en einde, met het aanhaalingsteken gemerkt. Zie voorts Ps. 36: 1. en elders.

10. Van het *Klemtoonsteken*. (')

Dit teken dient, om aan te wyzen, op welke lettergreep de klemtoon, of nadruk der uitspraak, vallen moet.

Dus is er tusfchen *régent* en *regént* een hemelsbreed onderscheid, oifchoon die beide woorden, ten aanzien der letteren, volkoomen gelyk zyn. Laat dit voorbeeld het nader ophelderen. *Als het RÉGENT, dan wordt de REGÉNT zoo wel nat als een ander burger, indien zy beide onder den blooten bemel zich bevinden.* Het onderscheid nu, tusfchen *régent* en *regént* wordt hier, door het klemtoonteken, gevoeglyk aangewezen.

In woorden, die uit de Fransche taal oorspronklyk zyn, komt dit teken veel meer te pas dan in Nederlandsche: als in *Committé, égalité*, enz. Hier moet de klemtoon vooral op de laatste lettergreep vallen.

11. Van het *Koppeltteken*. (= of -)

Dit teken gebruikt men, om lettergreepen, welke tot een woord behooren, aan elkanderen te verbinden, als het gehele woord op het einde van een' regel niet staan kan: men voegt het dan achter de lettergreep, waar het woord afgebroken wordt. Voorts

Voorts gebruikt men het, als op 't einde van een woord een lettergreep uitgelaaten wordt, die in een volgend woord op 't einde weer voorkomt. b. v. *De dicht- zang- en speelkunst hebben naauwe betrekking op elkanderen.* Dit is zoo veel als of er stond: *de dichtkunst, de zang- kunst, en de speelkunst hebben naauwe betrekking op elkanderen.*

Sommigen gebruiken dit teken ook nog in woorden, die uit twee zelfstandige naamwoorden samengefeld zyn: als *School-meester, brugge-straat,* enz. doch anderen oordeelen, dat dit noodeloos is.

12. Van het *Afkappingsteken.* (')

Dit teken wordt gebruikt, als men één of meer letters voor- of achter van een woord afaat: dus schryft men 't in plaats van *bet*: 's voor *des*, in 's *morgens*, 's *avonds*; 'k voor *ik*, in 'k *wil niet*; een' voor *eenen*; d' voor *de*: doch dit laatste mag niet geschieden, als het volgende woord met een medeklinker begint: men mag wel eens schryven: d' *eerste*, maar nimmer: d' *tweede*, d' *derde*, d' *man*.

De afkapping geschiedt meest in *versen*, waar in men zich aan *maat* en *val* moet binden.

13. Van het *Afwendingsteken.* (")

Dit teken dient, om lettergreepen in een woord van elkanderen af te scheiden: dus worden *Aäron*, *Isäi* woorden van drie lettergreepen, en *Bääl*, *geëerd*, *geëerd*, zyn woorden van twee lettergreepen.

14. Van het *Overstelpingsteken*. (....)

Dit teken gebruikt men in afgebrokene volzinnen: naamlyk als men iets verhaalt, waar de spreker, door te sterke hartstochten, belet wierd, om alles te zeggen, wat tot een volkoomen volzin behoort. — Stel eens, men wilde een' felle brand beschryven, en hoe de menschen te moede waaren, toen zy dien in huis ontdekten. Zulke menschen zouden, in dat schrikbaarend oogenblik, geene ronde volzinnen spreken; niet naar buiten gaan; en roepen bedaard: *onze duuren en medemenschen! ons huis is, door een ongelukkig toeval, in brand geraakt; ai! komt spoedig, en helpt ons den brand bluschen!* — Neen; zy zouden, vol schrik, naar buiten vliegen; en roepen, als overstelpt zynde: *brand!... brand!... helpt!... helpt!...* Of wanneer iemand in een' kolk viel, hy zou niet roepen: *Volk! ik ben by ongeluk in den kolk gevallen, komt toch en helpt my er weer uit!* — Neen, maar met overstelping; *helpt!... helpt!... ik verdrink!...* —

Wanneer men nu zulke en meer andere afgebrokene spreekwyzen beschryft; dan moet dit teken geplaatst worden.

15. Van het *Aandachtsteken*. (—)

Dit teken plaatst men, om meer oplettendheid, of aandacht, in den lezer te verwekken: te weeten, als men wat zaakryk schryft, zonder de stukken breed uit te haalen, en de volzinnen echter wat veel nadenken vereischen, dan plaatst men zulk een streep (—) om de vlugge oogen
wat

wat op te houden, en de gedachten er een weinig langer by te bepaalen.

Ook wanneer men in eene rede eene schielijke wending maakt, of verscheidene korte volzinnen, van onderscheiden aard op elkanderen volgen laat; maakt men, door dit teken, eene meerdere scheiding of fluiting van elken volzin, dan alleen door een' stip of sluitteken.

16. Van het *Verwyderingsteken*. (§)(Paragraaf)

Dit teken stelt men boven, of voor, een stuk, het welk iets anders van inhoud is, dan het voorgaande; of waar door de deelen eener verhandeling van elkanderen worden afgescheiden; gelyk men uit dit boekje zien kan, 't welk 39 zulke afdeelingen bevat, ieder met dit § teken boven zich.

Voorts zyn er nog verscheidene *Verkortingen* in gebruik, die men ook moet kennen: als *nl.* betekent *naamlyk*; *t. w. te weeten*; *d. i. dat is*; *b. v. by voorbeeld..* *u. ver. enz.*

§. XXXIX.

Rust en stemleiding in 't leezen.

By veele zin- of scheidtekenen moet eene minder of meerdere *rust* in 't leezen plaats hebben: en by sommige ook eene onderscheidene *stembuiging*.

Het *Overstelpingsteken* vordert ook een lange *rust*: als mede het *Sluitteken*.

Het

Het sluiten van een' volzin, moet ook, door de buiging der stem, op 't einde van denzelfen, merkbaar zyn.

By het *Lidteken* moet men wat minder rusten, dan by het *Sluitteken*.

By het *Halfsidteken* nog wat minder: en by het *Scheidteken* allerminst.

Waar het *Vraagteken* achter komt, moet eene aanmerkelyke rust plaats hebben: ook moet men de stem dan zoo leiden, als of men iemand wat vraagt.

By het *Uitroopteken* moet men niet alleen wat rusten, maar ook zyne stem zoodanig verheffen, of nadruk byzetten, als by een *uitroep* natuurlyk plaats heeft.

Eindelyk het geen tusschen twee halve maantjes staat, moet altyd wat schiekyker en zagter geleezen worden, dan het andere.

Voor het overige moet ieder Leerling trachten, om *naauwkeurig, duidelyk, verstaanbaar*, en vooral ook om **NATUURLYK** te leezen: dat is, men moet alles leezen, zoo als de *natuur der zaaken* het vereischt. b. v. Men leeze een gemeenzaam verhaal, als of men iets vertelt; een boetpsalm, klaagend; het grootsch verhevene, met verheffing en nadruk; tedere stukken, met eene zagtere en aandoenlyker stem, enz.

Dus doende bereikt men best met het leezen het rechte

E I N D E.

KORTE

KORTE INHOUD DER AFDEELINGEN.

§. I.	Nederduitsch a. b. c. . . .	bladz. 7.
§. II.	Van het gebruik der letters. . .	— 7.
§. III.	Van de onderscheiding der letters. —	8.
§. IV.	Van het gebruik der zelfklinkers. —	10.
§. V.	Van de onderscheidene klinker- spelling.	— 11.
§. VI.	Van woorden in welke de enkele klinkerspelling noodzaaklyk is. —	13.
§. VII.	Onderscheidene spelling van ge- lykluidende woorden van ver- schillende betekenis. . . .	— 14.
§. VIII.	Van de Tweeklanken. . . .	— 16.
§. IX.	Van het gebruik der Medeklin- kers, en wel vooreerst van de <i>ver-</i> <i>dubbeling</i> van sommige derzelve. —	22.
§. X.	Van de overeenstemmende mede- klinkers in het <i>begin</i> van een woord.	— 23.
§. XI.	Van de overeenstemmende mede- klinkers <i>achter</i> of in 't <i>midden</i> der lettergreepen.	— 26.
§. XII.	Uitzondering van <i>v</i> en <i>z</i> , met welke men geen lettergreep sluit. —	31.
§. XIII.	Van de uitheemsche letteren. —	32.
§. XIV.	Van <i>ti</i> en <i>pb</i> in vreemde woorden. —	34.
§. XV.	Van de spelling met <i>dt</i>	— 36.
§. XVI.	Nadere opheldering hier van door nienwe voorbeelden. . .	— 39.
§. XVII.	Van de werkwoorden, die dan eens met <i>d</i> , en dan met <i>t</i> slui- ten.	— 44.
§. XVIII.	Van de spelling met <i>dd</i> en <i>tt</i> . —	49.
§. XIX.	Noodige kennis van eenige woor- den, en een en ander taaleigen. —	52.
	§. XX.	

KORTE INHOUD DER AFDEELINGEN.

- §. XX. Wat een zelfstandig naamwoord is. bladz. 53.
- §. XXI. Van de *geslacht*en der zelfstandige naamwoorden. . . — 54.
- §. XXII. Gebruik van *by, zy, bet, bem, baar*. — 55.
- §. XXIII. Van de *naamvallen*. — 56.
- §. XXIV. Wat verder getoond moet worden. — 58.
- §. XXV. Tafel van de naamvallen in de woordjes *de, een, myn*, enz. — 59.
- §. XXVI. Het onderscheiden gebruik van *de, des, der, den, bet*. — 62.
- §. XXVII. Herhaaling van 't voorgaande in één voorbeeld. — 64.
- §. XXVIII. Onderscheiden gebruik van *een, eens, eene, eenen, eenen*. — 65.
- §. XXIX. Onderscheiden gebruik van *myn, myns, myne, mynen, myner*. — 67.
- §. XXX. Onderscheiden gebruik van *uw, uws, uwe, uwes, uwer*. — 68.
- §. XXXI. Onderscheid tuschen *u* en *uw*. — 69.
- §. XXXII. Van de overige woordjes. — 70.
- §. XXXIII. Het gebruik van de woordjes *zelf, zelve*, enz. toegelicht. — 71.
- §. XXXIV. Verdere kenmerken van de *naamvallen*. — 72.
- §. XXXV. Onderscheid tuschen *bun, ben*, en *baar*. — 73.
- §. XXXVI. Buiging van *byvoeglyke* naamwoorden. — 74.

§. XXXVII.

KORTE INHOUD DER AFDEELINGEN.

- §. XXXVII. Woorden, die in betekenis verschillen, maar echter dikwerf verward worden. bladz. 77.
 §. XXXVIII. Over de zin- en *scheidtekenen*. — 82.
 §. XXXIX. *Rust en stemleiding* in het leezen. — 91.

PLAATSVULLING.

Eenige meestgebruiklyke zelfstandige naamwoorden, door de letters M. V. O. aangewezen of zy *manlyk, vrouwlyk, of onzijdig* zyn.

Aandacht, V.	Daad, V.	Fabel, V.
aanvang, M.	dag, M.	flesch, V.
aarde, V.	dak, O.	fluit, V.
adem, M.	dam, M.	feest, O.
akker, M.	deugd, V.	filozooft, M.
appel, M.	donder, M.	fontein, V.
arm, M.	dank, M.	
ambt, O.	dienst, M.	Gang, M.
angst, M.	dyk, M.	gebed, O.
	drank, M.	gebod, O.
Baan, V.		God, M.
baard, M.	Echt, M.	geest, M.
bank, V.	eendragt, V.	genade, V.
bed, O.	eerbied, M.	grond, M.
beker, M.	eenw, V.	
bybel, M.	ei, O.	Handel, M.
borst, V.	ezel, M.	hand, V.
bord, O.	eisch, M.	hals, M.
boom, M.		hart, O.

he-

hemel, M.	lof, M.	rust, V.
herfst, M.	lust, M.	Stem, V.
hoed, M.		spiegel, M.
honger, M.	Maan, V.	Tafel, V.
hoope, V.	maand, V.	taal, V.
	magt, V.	turf, M.
Inhoud, M.	mond, M.	twist, M.
inkt, M.	mensch, M.	
	muur, M.	Vreugde, V.
Jeugd, V.	muis, V.	
jongeling, M.	mode, V.	
		Wagen, M.
Kamer, V.	Naam, M.	wandel, M.
kat, V.	nacht, M.	wereld, V.
kant, M.	natuur, V.	wet, V.
kelk, M.		weg, M.
kennis, V.	Oorsprong, M.	wind, M.
klank, V.	oorzaak, V.	winter, M.
kleed, O.		wensch, M.
klinker, M.	Pen, V.	
kunst, V.	plaats, V.	Ziel, V.
	pracht, V.	zin, M.
Lente, V.	prys, M.	zomer, M.
lepel, M.		zon, V.
letter, V.	Raad, M.	zonde, V.
leugen, M.	regen, M.	zucht, M.
liefde, V.	regel, M.	

Getrokken uit eene grootere *Geflachtlyst* van
L. VAN BOLHUIS, achter den derden druk
van het werkje van K. STYL.

P. B. 317

1851

